Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 13 ФЕВРАЛЬ, 1982 ШУ. ◆ № 19 (6585). ◆ Мах 3 кеп.

Планал совгIа

ЦхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера план хьалха кхоачашъяра доккхий социалистически декхараш тIелаьцад «Грознефтегаз» цхьана межхьа тагаровн управлено болхлоша. Уж декхараш толаме кхоачашдара «Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта!» яхача девизагIа бола социалистически къийсам шоай къахьегамна хаьттйина вIаштIехьбаьккхина цар бIаза пайда ийбу шоай торонехи кхоачамехи. Цудухьа башха дика къахьегама толамаш доакаш дIадолалаьд ер шу управлене коллективо. Деррига техника-экономически хьокхамий ливарь бетта задани дикка тIехкхоачайийр цо. Пятилетка шоллагIча шера планал совгIа маьхала яьккхар 40 эзар сом мах бола товарни продукци, арахийцар 38 эзар сомча маьха яаловни продукци. Халкъа боахама чIоагIа эшаш дола бензиний газ дикхара задани а чанал хьалха кхоачашйир управлене болхлоша. Укх февраль чотагIа 250 тони бензина 5 миллион кубически метр газ доаккхаш чакхбаьккхар цар дIабаха яхарь бутт. Дезгара денга шоай производствени хьожамаш тоадеш къахьегаш болча цар рапорт денназ февралий хьалхарча итт ден задани тIехкхоачашъярах.

БелгIаденчахь деш да управленена лугаттIача пехий кхоачамех пхьенха тIехьаьнхар да хила. Царна юкъе а оагIара дикагIа производственни хьоьцами доакхачерех я Балашин Александр Сергеевича кулгалдеча цамолагIа дика коллектив. ХIаналехьа укх шера цхьан беттей ах беттел задани кхоачашьай цо. Масса а технологически режим ииеса а лелаеш хIара сменагIа нормаш 120—125 процент кхоачашьеш хьинаре къахьег Евдения Владимир Иосифовича. Самва Виктор Алексеевича кулгалдеча технологий бригадай Лисицкий Анатолий Владимирович верте латтача слесарий бригадай коллективаша.

Б. КОСТОЕВ.

ХIАРА БАЛХА ДИЙНАХЬА ХЬАДЕР ДУКХАГIА ХИЛИЙТА!

УДОБРЕНЕШ — КХАШКА

Хlара ди массаза довл гаргахкоачаш латт бIаьстан балхаш дIадоладе деза ха. ЦхьайтталлагIча пятилетка шоллагIча шера эррига культураш дика хьувкъаяра лаьрххIа кийчлуш ба республика колхозашкара, совхозашкара къахьегамхой. Агротехнически дикагIча хана бIаьстан балхаш чакхдахара техника тоаеш, фу кийчдеш, кхы балхаш деш боахк уж.

Юртбоахама къахьегамхоша хIаьз эча кийчонна юкъе боккха лоархIам болаш гIулакх да гурахьа дIадийна ялат тIадолчен укх бIаьсти культураш дIаюаргIолчен кхашка шоай ханнахьа минеральни органически удобренеш а яхка ма могга уж хьаьндар. Ховш да уж агротехнически гIуланхаш дарга хьежжа мара дика хьийкъа цхьаккха а культура ца хулга. Из кхета а деш шоай ханнахьи боарамагIа йоаIен органически а минеральни а удобренеш дIаккхачийта гIерташ балхаш ду «Шалинский», «Гудермесский», Назрановски района «40 лет Октября» совхозашка, Сунженски Шелковскойи районашкарча цхьайолча колхозашка. Цудухьа шершера ялат дика хьувкъаду цар.

Укх Iан деношка къаьстта боккха теркам тIабахийта чакхдаха дезаш да кхашка органически удобренеш яккара балхаш. Мишта лел уж?

ОттаьлчагIа заданегIа январь — май бетташка 700 эзар тони органически удобренеш кхашка яхка езаш я республика колхозаши совхозаши. Статуправлене даннесгIа, январь бетта уж дIайихьай 184,3 эзар тони е яхьа езарех 26,3 процент, хIаьта царех 120,7 эзар тони ийс а еш кхашка дIатайсан. Соахка цу юкъа республике баьча балхага хьежача укх шера 18,2 эзар тони органически удобренеш дукхагIа дIайихьай.

Эггара дикагIа уж балхаш вIаштIехьдаьхад Грозненски района колхозаша, совхозаша. Пхе бетта заданегIа дIаяхьа езараш 170 эзар тони йолаш, духьал цу цхьан бетта 75,2 эзар тони органически удобренеш шоай кхашка дIайихьай цар, е соахка укх хаьарчул 58 эзар тони дукхагIа. Цу масало къаьстта хьаьжах района боахамий кулгалхоша, специалисташа, партийнни профсоюзни организацеша из бехктоххьане гIулакх толаме кхоачашдара шоай коллективаш цIенхаштта оарцагIъаьха хилар.

Бехк боаккхилга йоаяш леладу органически удобренеш кхашка дIаккхахьара балхаш Урус-Мартановски районе а.

Эррига республика хьаийцача удобренеш кхахьара балхаш соахкарчул дикагIа дIадолхе а дукхача районашка ма доаттIара вIаштIехьдаьхадан уж. Соахкарчул эсалагIа лел органически удобренеш кхашка дIаккхахьара балхаш Ачхой-Мартановски, Назрановски, Наурски, кхыча районашка.

Министерстваштея ведомстваштен чудолхача боахамашка хьежача удобренеш кхашка кхахьара балхаш дикагIа дIадолх юрта боахама министерстванен «Чечингсортсемпром» объединенесен колхозашка, совхозашка. ЗаданегIа дIаяхьа езар 400 эзар тони йолаш цхьан бетта 167,4 эзар тони е 41,8 процент дIайихьай уж юрта боахама министерства довл деча боахамаша, «Чечингсортсемпром» объединенеа чудолхараша — 88,0 процент.

ДIабахача бетта цхьа тони хилла йола органически удобренеш кхашка дIайихьаьац «Чеченингушвино» объединенеа чуйолхача цхьайолча совхозаша. Царех я Гудермесски района «Кошкельдинский», «Брагунский», «Белореченский», Надтеречни района «Кругловский», «Новогорский» совхозаш, кхыараш.

Фуд цун керттера бахьан? Боахамий кулгалхоштея специалисташтен цу гIулакха бехктохкам хеташ ца хилар мара кхы цхьаккха а хIама дац.

Цу а кхьча а объединенеи кулгалхой декхарийла ба органически удобренеш яккараи минеральни кхашца гурахьа дийнача ялта подкормка яран йола заданеш цхьадолча боахамаша кхоачаш ца яр бахьанаш къоастаде а цу гIулакха бехке барашкара доаггIар хьадеха а.

Удобренеш дIаккхахьарах яхкарах оттаь задание толаме кхоачашъяра аша хьалаш долаш я массе а районашкара колхозаш, совхозаш. Цу гIулакха аша транспорт а «Сельхозхимия» яхача объединенешка, «Госкомсельхозтехника» предприятешка, Нохч-ГIалгIай транспортни управлене, боахамий шоай доалахьа. Цун новкъостала укх хьалхарчи квартале эррига удобренеш дIайихьа яла езе. Из керттерчарех цхьа декхар да.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома IV пленумо боахамашка декхар оттадаьд республика юртбоахама къахьегамхоштта хьалхашка. Уж декхарийла ба цхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера ка болча ялта [illegible] гIара 25 центнер яийа, дуга — 40, хьаьжкIаш 50 — 65 центнер, хIаьта деррига ялат 500 эзар тони [illegible].

Из сийна декхар кхоачашдара доакха новкъостал деран шоай ханнахьа кхашка дIаккхачийтачча органически минеральни удобренеш.

Парте районни комитеташ, боахамий партийнни [illegible] социалистически яхь доттар а «хIара удобренеш дIаккхахьар» [illegible] йолча гургача торонега йоаза пайда эцара низаш оарцагIдаха.

[illegible] — из да Даьхена [illegible] юртбоахама продукци ялара [illegible] КПСС XXVI съезда исторически решенеш.

БIаьстан балхаш лоацвача хана дикен чакхдахара деррига шоай низаш оарцагIдаьха юртбоахама техника кийчъеш ба «Назрановский» совхоза бригадашкара механизатораши мастерскера болхлойи.

ДIададача шера ийъалгIчен укх шера хьалхарчен кварталашка оттаьлча заданегIа 31 трактор тоас езаш бар уж. 11 февраль хьатIаотташ 42 трактор тоаь яьккхай, хIаьта эррига шоай тоае езараш тоаь лха лерхI ханал цхьа бутт хьалха.

Юртбоахама техника кийчъеча къаьстта хьинаре къахьег мотораш тоадеш волча слесара КПСС члена Тохов Муцсас, цо IомаваьчагIа къонача слесара Костоев IалихагIа, машиний тайп-тайпара оатхалаши агрегаташи тоаеча слесараша Келоев Бахьауддина, Занипев Керима, кхыбараша. Цхьа ди дIалахийтац цар шоай балха нормаш дикка тIехкхоачаш ца еш. Хlаьта мастерскерча слесараша тоадаь мотораш, компрессораш, кхыйола чоалхане агрегаташ ханал хьалха йоаргг ма IиIй лаьнна механизатораш кхера ца безаш, тешаме болх беш хул.

ТIехьайийла лелаю юртбоахама техника а тоаь яла ноала. Из болх бу отделенешкарча бригадашка. Царна юкъе лаьржача социалистически яхье хьалхле лаьккхай Пальсар-Кертерча отделенерча Муцольгов IалаудинагIа кулгалдеча бригадерча механизатораша. Цар кийчоп мугIаре дIаоттаьи шоай техника. Хlаьта совхоза эррига инвентарь тоаь лаьха лерхI 23 февраль хьатIаотташ.

Юртбоахама техника тоаса бенпалбаьнийб механизатораш Муцольгов Бемболат, Евкуров Шамсуддин, Цунтольгов Абубакар, кхыбараш.

СУРТА ТIА: «Назрановский» совхоза мастерске трактора мотор тоабеш болаж (аьрдехьара латтаьу) механизатор Цунтольгов Абубакари слесарь Тохов Муцсаи.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬАЬНДЕШ ДА ЛАЬТТА

СССР 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен 60 шу, из шиъ лолагIа Россена юкъеяха 200 шу лузача цIейшта доламца накъаяхар духьа шерра яхь а йоаржаь, хьалхашка латта декхараш тIехкхоачашде иш хулийтаргIола эррига торонаш оарцагIъаьха къахьегаш я Назрановски района «Сельхозхимия» объединене коллектив.

Укх шера планагIа 40 эзар тони органически удобренеш дIаяхьа, соахка хинначул цкъан ахаъзен дукхагIа а долаш 3,1 эзар гектар лаьтта минеральни удобренешца хьаьнде, зене йолча садоахкача хIамашта, лазарашта духьала 4 эзар гектара тIа молхаш тоха езаш ба объединене болхлой. Фу даьд хIанзале?

Шу доладелча деца кхашка дIайихьай кхо эзар тони совгIа органически удобренеш. Из болх беш лаьрххIа вIашагIъелла механизированни кхо отряд я. Удобренешца лаьтта хьаьндара болх дIахоьхош ба.

К. АРЧАКОВ,
Назрановски района «Сельхозхимия» объединене партийнни организаце секретарь.

КЕРДА ТОЛАМАШ

ДIадахача шера Грозненски района боахамашта юкъе лаьржача социалистически яхье хьалхара моттиг лаьккхай 1 Мая цIерагIча колхоза хьайбаш лелайераша. ПланагIа йоаха езар дукха дукхагIа а йоахаш пачалхьалкхенга 2791 тони шурей 431,8 тони дулхи деккад цар.

Кхы а дикагIа къахьег колхоза хьайбаш лелайераша цхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера. Январь бетта планагIа йоаха йоаггIар 100 тони йолаш шура еккай 108 тони, хIаьта цох 80 процент цхьоалагIча сортах а я.

Кхо бригада я колхозе детта доахан кхоабаш. Цар коллективашта юкъе аьржача социалистически яхье хьалхара моттиг лаьккхай къонача зоотехника Ахмеханов Мохьмада кулгалдеча бригадерча колхозхоша. Январь бетта планагIа лаьха езар 60 тони йолаш шоай доахангара 70 тони шура лаьккхай цар.

Цу бетта колхоза доаркашта юкъе лаьржача социалистически яхье хьалхара моттиг лаьккхай планагIа лаьха йоаггIар 205 килограмм йолаш хIара IаттагIара 250 килограмм шура лаьккхача Гацаева Ковас. ХIаьта 240 килограмм шура лаьккхай Цуцаева Зоязана, Белякоша Валентинас 237 килограмм.

Хьайбашта гIулакх дика деш хиларах белгальнийа скотник Накостов Махьмад. Къаьстта дукхагIа шура лу цо Iунал деча доахана.

Шелковской района хьайбаш лелайераша дIаболабаь патриотически болам кьорбаь бу хьал а лаьца. Укх шера планагIа лаьха езар 2400 килограмм йолаш хIара кхоабача IаттагIара 2500 килограмм шура лаьха декхар тIаийцад колхозхоша.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

КЕРДАЯЬККХАЧА ФЕРМЕ

Коа цIенен цхьалхен я. КIир теха, керда хьалдича саьна къегаш да кхийш. Дехьа а сехьа а хьалтеда керда лозунгаш я. Укх шера а эррига пятилетна а декхараш толаме кхоачашдара фермера хьайбаш лелайераш тIахьехаш я уж.

Эггара хьалха тхо дIачудаьлнача кхий чу латт Iаьржа боарха доахан. Костромской фух да уж. Керда кIалхьарцар а долаш хоза латт. Чухь йIайхен цIенен я. Ши бIаь духьашха дахка бежан да цу кхий чу. Царна делкъийна хьажийний силос юлаш ба фермера доахаента хьожаш бараш.

Иштта я шоллагIча кхий чу а. Хоза дIанийсдаь ши бIаь духьашха дахка бежан латт цу чу а. Царех ахаш костромской фух да, хIаьта вож ахаш «красностепной» оалача фух дола цIе доахан да...

Укх тIехьарча шерашка районе эггара тIехьа латтар «Сагопшинский» совхоза хьайбаш ферма. 1300—1400 килограммага кхоачаш IолохбеннагIар ферме хIара кхоабача IаттагIара шера йоаккхача шурий боарам. Цун керттера бахьан дар фермера доахан вIашагIъийнача фух хилар, дукхадараш къаьна а туберкулез долаш а хилар.

ДIахо йодача хана ферма тIехьа юсараштта юкъе хургйоацаш, районе меттел, республике а хьокхамашта хьалхалаттарий мугIарашка яккха лаьрхIад из совхоза кулгалхоша. Дика гIулакх да цу хьаькъехьа укхаза дIадоладаьр. Фермера цамогаш дола доахан дIа а даьха керда дикача фух дола пхи бIаь совгIа шинар доаладаьд совхозо, дукхагIдараш костромской фух а долаш. Царех ахаш укх шера дахка дезаш да.

— Дукха болх чакхбаккха бийзар ферме цамогаш дола доахан арадаьхачул тIехьагIа керда доаладаь доахан чудита метаргдолаш кийчо еш, — дувц совхоза керттерча зоотехника Боков Хаматхана. — Кхийши кови лаьрххIа цIендаьд дукхача шерашка Iаша хиина кхо ара а даьккха. Фермана гаьнна вIашка а теха шиндалинта дIаоттадаьд. Дахчах даь хиина хьаьш Iаьсий лаьтта клеткаши йоагаьа дIаьлхай. Цар когаметта кердаираш хьаьй. Кхийшна коараш, наIараш, тхоннаш санитарно цIена хургдолаш тоадаьд. КIал асфальт йиллад, цемент тоачча маркхашца тоадаьд хьаьш. Кхийшта чухьа а арахьа а цоаза кIир техаш. КIоарига лаьха шаьр а даьбаьцаш дIайиллад ферма коа. Тоа а даь наьгIа диллаб фермаиен кхийттен дIахьдоахьача цамьаьша.

Къаьстта дукха [illegible] дийлар ферма [illegible] тIа оттаеш. Цу гIулакха тайп-тайпара молхаш тохаш [illegible] кхийшна кертанка [illegible] деинфекци [illegible].

тIехьарчар укх шера 6—7-ча январе е йийлар. Цул тIехьагIа мара бокъо плакзар тхона районерча ветеринарни службо керда доаладаь доахан ферме чудига дIаоттаде. Из бахьан долаш иттлагIча январе мара вIаштIехьдаланзар тхо йIайхача моттигашка дIаоттадаь уж доахан Iай кхоабилга Iалашде...

Ферме йолаш я совхоза специалисташа оттаьь рацион хьайбашта Iунал дара распорядок. ЛерттIа хьайбаш Iангара дахара кхоачам беш мошен гIожен доакъар совхозе долаш да. Цхьабакъда, ялатий кхоачам кIезига ба.

Рационах лаьрхIача тайпара дийнахьен буси хIара бежана лу 20 килограмм хьажийний силос, бархI килограмм чa, ах килограмм йол, 20 килограмм Беслаиера бена барда. Цул совгIа комбикорм а лу дукхагIа гIелденнача доахана.

Шолаи къаьстта дIа а оттадаь кхоаб ферме гIийлагIа дола доахан. Цо новкъостал лу дIалуш дола доакъар царех хIарангра дикагIа дIаяхачийтара. Иштта ше къаьстта, дийнахьен буси хIара бежана луча доакъарий боарам лакхагIа болаш рацион я ферме дахки деддецначех дехачен доахана а.

— ХьадоладаьчуI тIехьагIа юххьанца хьалхарча шин бетта шийлача латтар бахьан долаш дикка гIелденнадар тхо доахан — йоах ферма заведующе Цокиев Хасен зоотехника Коригов Билаиен, — Хан-ханнахьа а рационагIа доаггIача тайпара кхабар бахьан долаш а вIаштIехьдеаь ферма болхлой кхы дIахо уж кIал ца дисийта. Цу хьакъехьа чIоагIа къахьег доахинга хьожаш болча Мерьяев IалиханагIа, Гетагазеп Махьмада, Галаев Йабдрьино кхыбараша.

Хьайбаш кхабара распорядкага хьежжа дийнахьа кхоаза доакъар луш цар доахана божа беттарийцу пхьяча. Ханнахьа кхо дIадоакх керда кIалхьарцар лу. Цул совгIа бус доахана [illegible] хьожаш хул хIара бале цхьаца сат.

ХIанз дахка доладенна керда доаладаь доахам юкъарча группах хьа а къоастадеш профилакторе дIачудус дахка деддечарапт. Укхаза ше къаьстта Iунал лу нарна лахкаледьа я лехкача тIехьагIа а.

Къаьстта лоархIаме, дукха ховлаш садари [illegible] Еккиева Лидияш.

— Тахханалца тха фермехакар 21 бекан да Коригова Мареетен Галаева Марема [illegible].

кача доаханна дикагIа Iунал дара, цар дукхагIа шура хургйола гIулакх вIаштIехьдаккхара. Iаьсашьа дика хьожаш, царна Iунал деш я Олигова Мотл. Цхьабакъда, совхозе доакъарийна ялат теттара кIезига хилар бахьан долаш дукхадар тIехьашкадоакх. ЧIоагIа новкъарле я фермера доакъарий цех бола ца беш хилар а.

Дика доакъарии цех я «Сагопшинский» совхозе 1976-ча шера хьалъаь. Юххьанца цхьан Iан болх а баьб цо. Укх тIеххьарча пхе шера болх ца беш сеца латт из, ферма болхлоша яхачох. Дукхха пайданегIа хургдар долаш дола доакъараш доахана дикагIа дуаргдолча тайпара цу цехе кийч а деш царна дIателаш хила.

Тхо укхаза хиннача дийнахьа бола беш щар оаташ ча дIоахду моттиг а. Из бахьан долаш ше долча тайпара дIател доаханна ча. Цудухьа цох дукхадар ца дуаш хьышка дус.

Дукха балхаш чакхдаьхад ферме керда доаладаь доахан чуоттадара кийчо еш. ХIаьта Iан доахан кхабара эггара дукхагIа эшаш йола доакъарии цехе ча дIоахду моттиги кийч ца еш йисай.

— Укх шин-кхаь дийнахьа дIаболабоаийтаргба оаха Iанарна ча дIоахдеча агрегата болх, — йоах МТФ хьалагIдолча балхашта механизацера инженер лоархIаш волча Гетагажев Хьажбикара Тепалов со а совхоза кулгалхоша а ма могга сихагIа шурий газарий фермерча доакъарии цеха а ча дIоахдеча агрегата а болх дIаболоаттара мел эшар дерзхиларех.

Ферме новагIо доахан да гIелделла хIезнасача хана дика ца кхоабе бIаьстанга дадалехьа геттара кIалдиса меташ. МоллагIа лазар а гIелдениа кIалдисача доаханна хьет эггара хьалха. Из бахьан долаш племенной ферма мугIарча ферма боарамга кхоачаш IаIаIар кхерач олаш да гIулакх. Цудухьа, доакъаринна ялат е комбикорм дакха еш совхоза кулгалхоша. Цу дакъе совхоза де йиш йола новкъостал де деза «Чеченингушвино» объединене а.

Доккхий декхараш да цхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера «Сагопшинский» совхозерча кердаьяьккхача шурий-товарни ферма коллективана хьалхашка оттараш. Цо социалистически декхараш тIаийцад укх шера [illegible] 550 тони шура лаьха, цох 165 тони [illegible].

[illegible] фермера хьайбаш [illegible].

А. ХАРСИЕВ,
«Сердало» газета собкор.

№ 31 ЙОЛЧА ЧЕРНЫШЕВСКИ ХОРЖАМИИ ОКРУГЕ ГIОЛЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ЙОЛЧА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИИ КОМИССЕ СОСТАВ ЧIОАГIЪЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хоржамаш [illegible]» Нохч-ГIалгIай АССР Закона 23, 24, 26 статьяшца хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо сацам бу:

№ 31 йолча Чернышевски хоржамии округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш [illegible]

Комиссе председатель.

Герасимов [illegible] — [illegible] районни партийни организациехьара.

Комиссе председатела заместитель

Шабанов Николай [illegible]

[illegible]

Комиссе секретарь

Фарафонова [illegible]

Комиссе членаш

Арчакова [illegible]

Бибаев [illegible]

Иванченко [illegible]

Кужренко [illegible]

Лушина [illegible]

Мусаев Саид-Магомед Мусаевич — [illegible]

Олещенко [illegible]

Парфенова [illegible]

Солохина [illegible]

Гунина [illegible]

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель [illegible]

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь [illegible]

Грозный, 1982 шу, 11 февраль.

ЭКОНОМИКА ПАЙДА БЕШ ХИЛА ЕЗА

ПРОИЗВОДСТВА КХОАЧАМАШ — БАЛХА ЮКЪЕ

Гарттарча перспективе халкъа боахам дегӀабоалабара кӀийлен тӀарча декхарашта юкъедоагӀаш хӀама да материальни ресурсех эффективни пайда ийбар. Опыто тешал ду, материальни ресурсех эффективно пайда эцара декхар кхоачашдара еррига коллектив юкъеувзача, материальни ресурсех пайда эцара дешо хан-ханнахьа анализаш еча, гучадийнна кхоачамбоацараш дӀадахара тӀадерзадаь де доагӀаш дола гӀулакхаш деча предприятеша дикагӀа тола маш доахаш хилара.

«Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене боккха лоархӀам болаш я экономисташ, инженерно-технически балхахой, производства новатораш юкъе а болаш йола кхом баран хьурмат даран йола общественни комиссеш нормироване группаши. Общественни комиссеши группаши а 15 совгӀа цехе, болхлойн специалисташи шоай балха юкъе а увзаш.

Общественнаша тӀагӀертта лех материальни ресурсаш кхоаяра резерваш, производстве юкъеюсача хӀамахех эффективно пайда эцара наькъаш.

Материальни ресурсех эффективно пайда эций хьожаш экономически анализ яра балха плана юкъехьу укх тайлара дешаш мел материал йодаш я продукци, къаьст-къаьста йола изделеш арахецара материалех пайда мишта ийбу хьожаш анализ яр, бийдален материалнйи расход яра нормаш кхоачашъяр, планах лаьрхӀа хиначул совгӀа материалаш дӀаахийтара бахьанаши цу гӀулакха бехке бараши гучабахар. Материальни ресурсаш кхоаяра тӀадерзадаьча гӀулактий план кхоачашъяр, производстве юкъеюсача хӀамахех пайда эцар, кхыдараш.

Комиссеш нормативни группайн предложенешка предприятя технически дегӀахара плана тӀа еррига структурни подразделенеш а чулоацаш белгальъяй хьадда йола мероприятеш, хӀаьта берригача исполнителаша шоай болх кхоачаш мишта бу хьожаш тӀахьожам а оттабу.

Къаьстта теркам тӀабохийт бийдал комплексно чакхйоаккхилга Ӏалашдеш йола отходаш боаца технологически процесс хьаяран юкъейоалаяраш.

Арахецача изделей сварочни оатхалаш болатех алюминийчарехи пластмассовий алтьет мелашка хувл, порошкови металлурге технологически процесс юкъеккхувь, юкъеяхьа лерхӀаш да прогрессивни технологически процесс, по бокъонца юкъера дӀабоаккхаргба кулгашца бу хала болх.

«Йоккхий торонаш, — йоахар КПСС XXVI съезде новкъоста Л. И. Брежнева, — хьаелл производственни кизалех — машинех, оборудованех, транспортни средствaех пайда эцилга тоадаро. Болх ца беш сувцар лохдар, сменноста коэффициент лакхъяр, энерги материалаши кхоеш йола технологически схемаш хьаяр — цунна тӀебахийта беза ний». Ишта, цехашта реконструкци ярех кердача техникаца Ӏалашъярех мероприятеш кхоачашъяр бахьан долаш чакхъйиначa пятилетке — 5,1 миллион сом алсамбаькинаб производства боарам.

ЧӀоагӀа лоархӀаме да йовхалца предприятеш Ӏалашъяр хьаькъалагӀа дӀаштӀехьдаккхара доп. Йовхалца Ӏалашъяра централизаци е еза а заводий котельнешта тӀера доала деза а ха хьатӀанхаьчай, хӀана аьлча дукха хӀама да нарна гӀулакх деш йолча персоналага а доагората а дӀадолар.

ЛоархӀаме да йовхали доагори шера ханаш хувцаллагга хьежжа дӀаахийтара дош в. Аьхки, бӀаьсти, гуракьа наггахьа мара ийслаш доагор кхоаеш моттигаш, тӀахьожам боацаш дӀаухийт ца. Кхо ца деш доагор дӀаахийтар бахьан долаш хьахийца еррига фондаш чакхйоах, из ца деш Ӏийча хьатӀдоагӀача шера кӀезигагӀа хьахедаргья фондаш. Хетаргахьа, хьаькъалагӀа дац доагора расхода чакхдайнача шера дӀадахийтачун боараме планировани яр.

Предприяти цхьан сменагӀа болх беш яле, цун цехашка бӀарчача кӀиргагӀа йовхал эшаш яц. ПӀаьраско дийнахьа делккъийта еррига а цхьадолча даккъе соцаш мегаргья производственни помещенешта луш йола йовхал, кӀиран дийнахьи саррахьа дӀахецаргйолаш. Цу способо йиш хулийтаргья 15 процент доагор кходе.

Дукха дезьа йозю йовхал котельнешка а йовхала пунташка а. Цкъаза дийлле хул кораш, кизгаш даккаш, илараш лерттӀа дӀакъовлалуш яц, турбай переходи участкаш изоляци йолаш хилац. Из бахьан долаш дукха йовхал йов.

Производствана механизаци яран кулгашца ду балхаш кӀезигдаран объединене лаьрхӀа да специализировании оборудовани эӀамигача механизаце средствашн арахеца, хӀана аьлча централизованно хьаеш яц уж хӀамаш.

Практика хьахьоккхача бесса, гӀулакх толаме чакхдувлара гӀо ду къахьегам ийиса вӀаштӀехьбаккхаро а, Ӏилмана карагӀдаьнараш шерра юкъедоаладаро а, планироване дикагӀа йола методаш лехаро а, кадраш кийчъяра йоакхо яро а, балхахой чубахача моттигийн бытовойи хьалаш тоадаро а. Уж лоархӀаме делаш боахама кулгалхой, партийи органий, профсоюзий комитетий теркама юкъмоттиге латта деза.

«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальнии дегӀайоалара керттерча лостамаш» тӀа оттадаьд «къахьегам а цунах мах лула а вӀаштӀехьдаккхара бригадни форма эффективность дӀахо лакхъяра тӀадерзадаь гӀулакхаш чакхдахара декхар. Къахьегам а цунах мах лугга а вӀаштӀехьдаккхара цу форма эффективность лакха хиларо йиш хулийт производства чурча резервех пайда ийбе, Ӏалашду цул боарамаш лакхлулга, смежни профессеш Ӏомаера гӀо ду, чӀоагӀбу къахьегамах бухеоцаш хьахулачунна лоаттабу тӀахьожами вӀашн хьалхашкара бехктокхами, чӀоагӀъю къахьегамен производственни дисциплина, новкъостал ду къахьегамцара гӀулакхаш коммунистически хьисане леладелга вӀаштӀехьдаккхаро. Къахьегам бригадни формагӀа вӀаштӀехьбоаккхилга шерра дӀадоаржадара, къахьегам а цунах лур а бригадни методагӀа вӀаштӀехьдаккхарга доалар бакъахьа а эффективни а хилар дӀадовзийташ, болхлошта юкъе боккха кхетама болх чакхбаьнкхаб объединене. Из бахьан долаш 1981 шу чакхдоалаш 53 процент болхлой къахьегам вӀаштӀехьбаккхара бригадни формана юкъебахабар объединене. Къахьегам бригадни формагӀа вӀаштӀехьбаккхаро йиш хилийтар болхлой оборудованех пайда эцилга тоаде, тайп-тайпара профессеш Ӏомае а цу профессех балхаш де а, хьаьь аланза йола оатхал ший сменщикага дӀаяла, цо нь йоаккхаргйолаш, смена хувцалуш станок сеца ца е а из кердача балха кийчъеш ха ца йоаб а, лоадам боаца хӀама телха станок сецача из йолаллийта.

«Электроприбор» яхача заводе уж бригадаш хьахила йолаелар 1978 шера деиз. Цар хьахьеккхад шоай болх эффективни хилар, хӀаьта шерра яржаш а латт.

«Минск-32», «ЕС-1022» яхача ЭВМ база тӀа заводе хьаьйча АСУ отдело йиш хулийт планироване, учета, бригада производственни балха кулгалдара декхараш комплексно къестаде.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совето белгалъяь чура кхоачамаш гучадахаран царех пайда ийбаран тӀаерзаль ме[illegible] объединене ма хулла дикагӀа чакхъяхаро йиш хулийтаргья коллектива производства эффективность дикка лакхъе.

И. ЛЯХОВ,
«Оргтехника» яхача производственни объединене керттера инженер.

Грозненски хӀамаш тегача производственни объединене къаьстта дика къахьегарца белгалъяьннай цхьоалагӀча цеха коллектив. ЦхьайттагӀча пятилетка шоллагӀча шера лакха хьонхамаш доахаш хьайоагӀача коллективо 105,8 процент кхоачашъяьй янарь бетта план. БӀаьш сомий маьха да къахьегами овсарле 1,5 процент лакхъяра чотатӀа планал совгӀа арахийца баркъаш.

Социалистически декхараш дилла кхоачашдарца, хӀара денна нормаш 10—13 процент тӀехкховчашъярца, арахеца продукци тӀехдика хиларца белгалбаьншаб баракъаш тегараш Сусариева Зара, Висаева Лида, Талхигова Катя, кхыбараш.

СУРТА ТӀА хьалхе латта баракъаш тегараш Сусариева Зарай (аьттехьаръяр) Талхигова Катий.

И. ПЛИЕВА сурт.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА БӀУХОЙ

ӀОМАДАЬЧОХ ПАЙДА ЭЦА ӀОМАБУ

Дукха а шераш да Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза председатель Юшков Николай Александрович пропагандист вола. ДӀаладушше а белгалдолккхаргда лай из во пропагандист воацилга. Занятеш чакхъяха Николай Александрович массаза а дика кийчлу, [illegible] кӀоарга чулоацам болаш хул, йоагӀача [illegible] республика, района, колхоза вахарера факташ. Цул пропагандистени болх къаьгга гуш бар КПСС XXVI съезда материалаш Ӏомаеча хана.

ЛадувгӀарий общественни а производственни а хьинар айдара лоархӀаме моттиг дӀалоац цар вахаре чакхйоакача общественно-политически практико. Из чакхйоахилга белгалдаьккхад пропагандиста творчески плана тӀа.

Н. А. Юшкова кулгалдеча Ӏилман коммунизма школе дешаш ва 23 саг — керттера специалисташ, боахама производственни участкай кулгалхой.

Хаттар отт: вӀаштӀехьдаргдий-хьогӀ школе деша мел вагӀар практикаца чулаца? Пропагандиста балха опыто хьахьокх из де торо йолга, цхьабакъда, цул формаш юазасина хургья ладувгӀараш политически кийчбенна хиларга хьежжа. Укхаза дукхагӀа яьржа формаш я боахама участкашка экономически анализ е практически заданеш лулга. Ишта ладувгӀараш къахьегама коллективашка къамаьл деш хул, колхозхой бахача моттигашка беседаш ю.

Общественно-политически практике дакъа лоацаш болчар массех практически задани кхоачашъяьй: занятеш чакхъяхара эшаш йола гойтара пособеш, диаграммаш, схемаш, таблицаш хьаьйй, ишта доанъара цехо, шурий-товарни фермо, мехотрядаша, комсаш лелаеча бригадо, колхозо беча балха анализ яьй.

Политшколе деша вагӀача нах Ахмедова дувц:

— Общественно-политически практикана тхо юкъеоарр бахьан долаш политически дешаро лоархӀом лакхбелар. ХӀанз тхо Ӏомаденнад книжкашца, парте документашца болх бе, хьинарегӀа дакъа лоац колхоза общественни вахаре.

ЛадувгӀараша луш йола практически заданеш партийни организацеца дага а ваьле лу партшкола кулгалхочо. Цо Ӏомабу ладувгӀараш знанеех пайда а эцаш, шоаш болх беча коллективашка практически новкъостал де, тӀайиду социалистически декхараш торонашка хьежжа хулийтилга вӀаштӀехьдоаккх.

Масала, семинарски группе дешаш болча МТФ заведующе М. Кутьнос, зоотехникаша З. Сайкос, т. Стороженкос, племучетчина А. Хункаханова новкъостал дир хьайбаш леладечарна юбилейни шера доккхий социалистически декхараш тӀаэцы.

Ӏилман коммунизма лардаш Ӏомаеча укх школе дешабаьгӀачарех дукхаъ идеологически болхлой кийчбаьб. Из школа йистеьнккхачарех 5 тахан пропагандисташ а болаш юкхьанцарча экономически школашка болх беш ба, 12 саг агитатораши политинформатораши ба.

Н. А. Юшкова кулгалдеча политшколе каст-каста дувц ладувгӀараша тӀайиду социалистически декхараш, общественни порученеш мишта кхоачашъю. ЛаьрхӀа занятеш чакхъяьхай е темаш а йолаш: «Аз пятилеткана юкъехьу дакъа», «Са социалистически декхараш», «Са общественни поручени».

Шеко а йоацаш ала мегаргда экономически дешаро ладувгӀарий практически гӀулакхашта ю воздействи белгала лакхъеннай, цо хӀаране деналера вахара позици хьаю, аьнна.

Пропагандиста Н. А. Юшкова перспективни плана тӀа лерхӀ хьалха латта опыт шерра балха юкъейоалаелга Ӏалашде. БаьцовгӀаш лелаеча, масала, вӀаштӀехьдаьккхад отрядий хьисапе болх белга. Цу гӀулакхо дикка айаьй къахьегама овсарле. Кердадар юкъедоаладеча хьинаре дакъа лоацаш хиннаб ладувгӀараш-механизатораш М. Бишерханов, А. Шаповалов, Абдулмежидов.

Е. ФАРНИЕВА.

ӀИЛМАХОЙ НОВКЪОСТАЛЦА

Ткъаь пхиъ шу совгӀа ха яьннай Ӏилмахоша а производственникаша а чӀоагӀа лийхачул тӀехьагӀа 1956 шера 14 феврале Шолжа дукъ тӀарча № 18 хиннача скважина чура йоакха мехкдаьтта кӀеж урагӀа йолаенна.

Мехкдаьтта доалла из керда моттиг хьаллaро кердача лагӀа тӀа даькхар вай республика мехкдаьтта промышленность дегӀаахар.

Лакхерча а лохерча а мела породашкара мехкдаьтта хьауха Къулбаседа Кавказе а йоккхагӀолча мехкдаьтта доаллача моттигех цаӀ хиларах тарра, шерра дӀайӀзар Шолжа нистера мехкдаьтта доалла моттиг.

ДӀауха латтар шераш Керда технологически процессаш юкъе а кхувлаш, медозол фонтанни скважинаш кара ерзаеш шерйора мехкдаьтта доаллача моттига эксплуатаци яра методина.

Промышленни экспериментальни балхаш дар бахьан долаш гучадаьлар тӀоаний давлени хьал а лоаттаеш лакхерча мела мехкдаьтта хьадаькха йиш хилар. ТӀоанашна хий чуахийтаро алсамдоккхар цар хьаллу мехкдаьтта, хӀаьта цу мехкдаьтта доаллача моттига разработа еча еррига юкъа мехкдаьтта дукхьол кӀеж еттаж хьахухилга дилло долаш дола хӀама а хилар. Цо йиш хилийтар вай республике эггара кӀезигагӀа мах болаш дола мехкдаьтта даккха. Из доккха декхар кхоачашдар бахьан долаш йиш хилар Карабулак-Ачалихе яхача мехкдаьтта доаллача моттигера 7 миллион тонн эггара маьхера йиш дал ийкха.

Цу тайппара, Карабулак-Ачалихерча мехкдаьтта доаллача моттигера мехкдаьтта, тӀоаний приконтурни зонашка хий чуухийташ тӀоаний давлени хьал а лоаттаеш, кердача технологегӀа даха доладир.

Ӏилмахоши мехкдаьттахоша производственникашеи предложения йир «газови кийнештен» мехкдаьтта оторочкаштен цхьатарра эксплуатаци е аьнна. Яьча эксперименташа хьагайтар из метод практике чакхъяьккхача бакъахьа хургхилар. Прогрессивни метод мога а яь, промышленни эксперимент лаьрхӀа юкъейихьяр 1974 шера. Эксперимент йоаеннача хана сов газ йоаллача зонашкара хьадаьккхар 500 эзар тонн мехкдаьтта.

ТӀехьарча шерашка къаьстта шера юкъейоалйир лакха давлени йоккха температуреи йолаш нола (Т. В. П.) йӀайха Ӏи чу а ухийташ мехкдаьтта тӀоанашта воздействи яра Ӏаиарайовхала методи тӀоана чурча лелаш йолча фронта горени (ВДФГ).

Белгалдаьккхача бакъахьа да, къаьнача мехкдаьтта доаллача моттигашка хьадаккхаза дисача мехкдаьтта запасаш, цу мехкдаьттах 1 процент хилал дар хьадаккхар мехкдаьтта доалла керда моттиг хьаллара ийсса хургдолаш йоккхий хилар.

ХӀанз укх сахьате чӀоагӀла да из метод дика хилар. Ишта, Павлова Гора яхача мехкдаьтта доаллача моттиге мехкдаьтта дикъал (мара хилар) 300 СП (сахти Пауз) йолаш цига хьадоаккха мехкдаьтта дизза совгӀа тӀакхийттад. Ӏоаьча балха опыто хьахьокх. ВДФГ метод юкъейоалайича мехкдаьтта 15 — 20 процент мара даьттан кӀал ца доалийташ хьа даккхо йиш хилар, воздействи ца йича доаллийсар аханел совгӀа долча.

Скважинаша хьалу мехкдаьтта алсамдаккхара йовхала методашта уллув яржа а тӀоанашка лакхача давлене газ чуахийтара метод а. Ишта, теоретически экспериментально-промышленни тохкамий кӀиилен тӀа. Гойт-Корт яхача мехкдаьтта доаллача моттига XXIII тӀоана цо хьалу мехкдаьтта алсамдаккхара лакхача давлене газ чуахийтача гучадаьнад, цу методо цу мехкдаьтта доаллача моттига фантани хьаьа [illegible] эксплуатаци е йиш хулийташ хилар. ХӀаьта 1980 шера цо [illegible] экономически эффект 1,1 миллион сома боараме яр.

[illegible]

...сехи метод теххай тха НГДУ мехкдаьтта доаллача моттигашка. Уж я чуухача хина селективни изоляци яр, чӀоагӀа мистъяь битум чуахийтара наьнъаца чуухаш доли тӀоанашкара хии кӀезигдар, тӀоанашка чопий смесь чуахийтар, коачача вилтаеш чопий кислотни обработка яр сатина яраш.

Дуниагга аз царех цхьаярех. Уж методаш юкъекхувла доладенначахьалларча юкъа пайда ийбир ПНП чу а ухийташ чуухача хина изоляци яра селективни изоляце методах. Цхьабакъда, цо луш хиина юкъара эффект кӀезига хилар. ДӀалозадар лаьрхӀача 1977 шера коррективаш йир цу метода, хӀаьта обработкаш маӀан стабилизирующи реагентаца (серноксили кальцецоп карбонатни цементацеп) полимераш чуахийтарах лаьттача кердача технологех с доладелар.

Цу методо еннача практически материалашка диллача, из метод перспективни лархӀа мегаргйолаш а мелови отложенешкарча тӀоаний хишта дӀахо изоляци яра тха мехкдаьтта доаллача моттигашка пайда ийбе могас йиш йолаш а я.

1981 шера цу методаш льяр пхе скважина чуухача хишта селективни изоляци, из бахьан долаш хьадоаккхача мехкдаьттана тӀаккхийтар 50 эзар сома маьха экономически эффект ена 2339 тонн мехкдаьтта.

Кхы цхьаькха хиш чуахара изоляци яра эггара перспективнегӀа йола метод лархӀа мегаргйолаш я, чӀоагӀа мистбаьча кӀуьмах (ВОБ) пайда а эцаш, селективни изоляци яра метод. Цун маӀан латт мехкдаьттаца бошабаь ВОБ тӀоана чу а бахийте цунна чура хий лелаш йола сангар къовларах, цу наьнъаца скважина забойна тӀауххаш дола хий соца а деш. Цо лохъю продукцех ийнача хин процент.

1981 шера цу методаца обработка яьяр пхе фонтанни скважина, цо 10 — 15 процент кӀезигдир хиво продукци бӀехьелта. Цул чотах даьккхар 1709 тонн мехкдаьтта.

Хоши долча бесса, йоккхий хаоаеш ийслу мехкдаьттахошта лаьттан кӀалхара мехкдаьтта хьатӀадоаккхаш юхеюжача парафинни цеи асфальто-кӀуя увча веществашцеи къовсам лоаттабеш. Из къаьстта белгалдоалаш да мехкдаьтта доаллача моттига чура мехкдаьтта кхоачадала гаргагӀертача хана. Укхаза температуреи [illegible] лениии лохъяларегӀа дукха тӀоанашкаро хий чудаарда дувзаденнача хьадача хьалашка эггара интенсивнегӀа чуюк насосно-компрессорни турбаштеи забойна юхерча зоней парафинни кӀуви. Цо цкъаза скважина сацае а тарлу.

Тханига «Сунжанефта» мехкдаьтта доаллача моттиге эггара хьалха дӀайоалабар асфальто-кхувни веществашцара къовсам бутил — дӀаболаар асфальто-кӀувни веществашцара къовсам бутилбензольни фракцех ББФр, (мехкдаьтта чакхдоахаш юхеюса хӀамаш) пайда а ийбеш. Цхьабакъда, экономически эффект цул лакха яле а, кхоачамболаш эффективни хилазар ББФр пайда ийбар, хӀаьта дукхкача скважинашка дика а хилазар цунах хьахулаш дар.

«СевКавНИПИнефть» Ӏилмахошеи производственникашеи цхьана тохкамаш дир оензол годуолови фракци (хоза хьаж йола БГФ) яхача кердача реагента.

Дукхьал 1981 шера йир цу методашца обработка [illegible] скважина, тоаьма [illegible] 50 гектара 70-нега [illegible] 39 100 сома экономически эффект [illegible] мехкдаьтта тӀа а тохаш. [illegible]

[illegible]

В. КУЗЬМИН,
«Сунжанефть» НГДУ керттера инженер.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КЪАХЬЕГАМХОША ДЕЧА ХОАМЕГӀА...

Нахацара парте дийна бузамаш лоаттаду никъ хиларах тарра, боккхача лоархӀаме да, белгалдаьнкхад КПСС XXVI съезде къахьегамхой письмош. Наха, дег чу къайле йоацаш язду партийни кхычен кулгалдеча органашка общественни вахара, къахьегама, быта сагоотагӀа долча диллаех лаьца, гуччахьа дуьц цар шоашта хетараши шоаш сагогдераши, кхоачамбоацарашта критика ю. Цудухьа чӀоагӀа лоархӀаме да моттигера бенача хӀара хоама лаьрххӀа уйла тӀаяхийтар, шийи хаиналеи лерттӀеи из теркалбар. Вай теркам [illegible] тӀаберзабу КПСС ЦК-ес «КПСС XXVI съезда резолюцешка хьежжа къахьегамхой письмошеи предложенешеи бу болх дӀахо тоабара де дезарий хьанъекъарчаь» шии содамца.

Опыто тешал ду: боахама кулгалхоша къахьегамхошта хетачунга дикка ладувгӀача, общественноста инициативахи санкетамахи жи гӀортолга еш, наьха къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара лерттӀа йоакхо еча моттигашка производственни гӀулакхаш а дикагӀа лел, коллективашкара хьал а уннхцӀена хул, цхьание а цхьанкха бахьан хилаш жалоба язъяра.

Кхыча тайпара да хьал деяна деча гӀулакхашта юкъе ший йоаккхаш а хиараш а долаш вола дийна саг бӀарга ца гуча метте, наха доаиаш дувл, болх бе низткъала я, дисциплина мелду. ТӀаккха [illegible] уж деррига кхамегалдара хӀамаш чӀоагӀа [illegible]

Масала, цу тайпара [illegible] лелар гӀулакх Грозный станце вагонни депо [illegible]

[illegible]

...тайлара ца доагӀа хӀамаш леладеш хиларах.

Уж хоамаш теркилга тӀадиллар тха партkомиссено. Юкхьанца а дӀааргла аз, цурех дукха а дукхагӀа дараш бакъ хиина хилар.

Велггала бакъ а долаш дар, планово-финансови дисциплина, кадраш балхаш тӀа дӀаийсъярен кхетам балареи принципаш чӀоагӀа телхаь хилар. Мехкдаьтта продукташ чуйотта цистернаш кийчъяра план шера нерте цӀаьнха а кхоачашъяьнац, хӀаьта гӀулакх тоаде догахьа бокъонца дулималла бахаб укхаза — отчетки дениеш лакхъяра харцахьа лахай, хӀаьта из бахьан долаш халкъа тӀахьожама республикански комитето балхара дӀаваьккхар депо начальника заместитель Г. Гончаров.

Кхетадеш да, из долла хӀама начальникагара доацаш ца хиина хилар. Н. Радвано тертара дина холи хиинад Грозный — Москва поезда тӀарча бригадашка. Т. Нисаковайга хьалале а йолаш, вӀалла мегарлоаца гӀулакхаш леладелга. Билеташ доацаш бола пассажираш дӀакхуьлаш йола моттигаш йо онглуш яьр, хӀаьта уж дӀаяхара депо кулгалхой [illegible]

[illegible]

...ни кхаь буси деадеш хиина хилар. Из деррига а, мел новкъдале а, ишта долаш хиннал.

Вагонни депо лийнача хорцехьарча гӀулакхий принципиальни мах баьб городской партийни актива собране КПСС Октябрьски райкома тӀадиллад депо начальник хиннача Н. Радванен цу гӀулакха дакъа болча кхыча наьхен бехктокхамах дола дош дувцилга.

Мишта нийсденнад тӀаькха, цкъ мел йоакхъа ха дукхо хӀама ца эшoл цу коллективе болх беш лаьнха, мугӀарерча болхлочунгара полапенна назал боарамечу кулгалхочунга кхаьча йола саг селла эсала вожар, ма дарра аьлча, собственни а мещани а хиния дӀаоттар?

Цунна бехке ба, эггара хьалха, Н. Радвана мах беча хана дукхьал «цо тийннача дипача хьонхамех» кхоачамбеш хиина [illegible] отделена кулгалхой а администраца гӀулакхашта тӀахьожам мела лоаттабаь, коммунист хиларах тарра КПСС Устав кхоачаш мишта ду хьожаш укх тӀехьарча 5 шера цӀаьнха а цунга ца ца дийгӀа партбюро а.

[illegible]

...ме а ница, райкома бюрос учетни карточка тӀа дӀа а язъеш, строги выговор еннай Н. Радвана.

КПСС горкома аппарато чуӀеро цӀеноех дувцаш ахийтача письмойн заявленейн яьча анализо хьахьеккхар, чуӀе фусамаш ехарца цхьана укх тӀеххьарча хана тайп-тайпарча инстанцешка чуӀеча цӀеношта ремонт елгеи тоаделгеи вӀаштӀехьдоаккхача, хица, йовхалца, электроэнергеца Ӏалашбеча кхоачамбоацараш хиларах тоьал дукха жалобаш лахка хилар. Цу цхьан хиина цар алторашa къаьстти белгалдаьхад Ӏаьдали моттигорча органий, ведомствий, учреждений болхлоша, шоай декхарашка хьожача хана, болокитеи бюрократизм лелаь хилар.

Къаьстта дукха бехкаш Ӏайнадар горжилуправленех доахиц.

Уж ховмаш тахка а гехка, соахку ийнарь бетта парткомиссе ший предложенеш дӀачуелар КПСС горкома бюро, хӀаьта цо горжилуправлене начальника Н. Афанасьева учетни карточка тӀа дӀа а язъярйолаш строги выговор елар, нагахьа саина гаргга гӀарча хана ший балха стиль цо ца хувцеи городской боа камера гӀулакхаш тоа ца дойи дӀахо из ший балха тӀа вита рези ца хиларгӀ дола дош оттадергдолга дӀа а хайташ.

Цхьабакъда, хаьхеге а, Н. Афанасьевна мегадац болх органбанкхи горжилуправлене балха гӀара белгалдаьна кхоачамбоацараш сиха а цӀенлаь [illegible]

[illegible]

Партикомиссена тӀадилладар «Малк» яхача чуӀа цӀенош хьалдеча кооператива (ЖСК) члений массехк жалоба тохнилга. Цар тӀа гӀеттадьраш дукха дешаш дар, хӀаьта уж хӀанз Ленински райисполкома новкъосталца къоастадеш латт. Цхьабакъда, са белгалдаккха белам бар укх тайпара гӀулакх да. Массехк шу хьалхагӀа дена хьа доладенна ӀайИад укх боахмаши жалобаши дукхагӀча дакъе кооператива членашти цул управленеи шоай бокъонаш дийна ца хоши хиина хиларах а, хӀаьта цул а вогӀа, шоай кооперативна чухьара кхоачамбоацараш «лакхе латтарашца» дӀадаха деза вьяа хеташ гӀалат бийина хиларах а. ЖСК Устава яхача тайпара шоай гӀулакхаш вӀаштӀехьдаьхадац.

Ленински райисполкома мокадьад «Малк» яхача ЖСК правлене состав принципиальнегӀа болча, шоай балхаш тӀа хила хьаь долаш болча наха ца чӀоагӀъелга. Уж нах, кхетадеш ма дарра, цу кооператива членех хила беза.

«Грозгорлаз» треста болхлочун Г. Исмаил жалобагӀа балхара дӀаьаьккха саг а ваи е хӀанз укх сахьате цунна хьоаиаьь квартира а ца, цунна ӀоагӀаш ма иле а. Из дешийи норидага хьежжа къоаста дергдолаш да.

ТӀаккха фу бахьан долаш гӀеттай жалоба?

Хьагучадаьначух, балха тӀара квартира ца бакъо ийи кхи нахах администраце Г. Бекмийга, хӀана аьлча цо беи бола болх инструкцега хьежжа чӀоагӀъелча перечень тӀа хьаехабаьбац яхаш.

Цу деша бокъонца дукхала яьннача [illegible]

[illegible]

...гаргга саг. ДукхагӀа бараш уж ба цул хьалхагӀа шоаш бахача моттигашка приеме хишнен шоай декхарашта лерттӀа жоп хаздеш бола нах.

Наг-нагахьа мара-м нийслац, хӀаьта а нийслу тхо долча ухача наха юкъе цӀенача дег тӀара болца а ца доагӀар дувцаш бола а нах. Ишта «бакъдараш лехарех» дӀа а бетталуш, шоашта па белача нахаиара цу тайппара шоай нийсхал яккха, шоашта критика яр е моллагӀа шоаш тӀадихьа гӀулакх ца дар юхадекха гӀерташ хул уж.

Республикерча а кхы лакхехьарча а инстанцешка йоьхкача хана ладаьд городской ветеринарии сете болх беш хиинача П. Свиреповас, шийгара хьадага а лувцаш, шоай коллективе хиинад яхача кхоачамбоацарехи бокъо йоацарехи, харц мотт беттарг лархӀа а мегардолаш.

Из дика могаш ца хилари шии бера [illegible] хилари тернал я деш, дукхача хӀамаш та геита лаьд цунна, из кхетам чу а йоагӀаргья, ца эшаш ше ихухьиита хьахаташ цо соца а доагда аьна хеташ.

Тха а йийсар цул заявленеш тахка йадьяраш дукхагӀча даькъе бакъ хиладзар. Гучадаьлар, уж мел язьяр цул мар, хьадда болх беш моттиг йоацаш вола саг хиина хилар. ХӀаьта П. Свиреповa ше шоай коллективе даим донаш долхаш. [illegible]

[illegible]

В. [illegible],
КПСС Грозненски горкома партикомиссе [illegible].

200 даима цхьана

ДОТТАГIАЛ ЧIОАГIДЕШ

Бокхха лоархIам болаш да карара шу Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта. Цкъа-дале, берригача Советий Мехко а саина, укх шера вай дезду вежарашха доле дерригa советски къамаш цхьан пачхьалкхене празе дахар духьа пIашагIтеха СССР хьахинна 60 шу дизар. ШоалгIа-дале, цунна цхьана укх шера иштта 60 шу дул Нохч-ГIалгIайчен автономе. 200 шу дул шиний лоIамагIа Россеиа из юкъеяха.

Вайнаха шоай вахар а кхел а Российски пачхьалкхенца юхара исторически лоархIам болча гIулакхa тайп-тайпара оагIонаш тохкаш дола дукха балхаш дайъ моттигерча а мехка а историкаша. Цу тайпарча Iилман балхий лоархIам къоастабара, вай мехка дахача къамий доттагIала овлаш гучададара бокхха лаьда баьлар 1979-ча шера октябрь бетта Грозне чакхъяьккхача «Къулбаседа Кавказа къамий исторически кхелашкара Россе прогрессивни лоархIам» яхача Ерригроссийски Iилман конференцех. Цу конференце материалашна Iилмахошта хьалхашка латта керттера декхар белгалдоаккхаш иштта ялдаьд «Нохч-ГIалгIайчен къамаша, Къулбаседа Кавказа дерригача къамаша Россеца вIашш леладьча гIулакхий истори тахкаро торо лургьл нохчий, гIалгIай, аварций, хIирий, балкхарой, черсий, Къулбаседа Кавказа кхылолча къамий къахьегамхоша эрсий къамаца цхьана социальни а къаман а Iазапа духьала лоаттабаьча къовсама маIан кхы а кIоаргагIа кхетаде а къаьгагIа хьахьоxа а».

Тахан вай ала бокъо йолаш да, хана йIоахалга дилдача дукха бIашераш шийна чулоацаш дола Къулбаседа Кавказа къамий, царна пхьана нохчий а гIалгIай а, Россеца а эрсий къамаца а вIашш леладьча гIулакхий истори алхха экономически, политически, культурни бувзамашца йIалхий хинна ца Iеш эрсий-вайнахьа тIема доттагIала денале масалаш а долаш долга. Вай лакхе хIанз аьнар бакъдеш дола документаш хьалхагIа а довзаш дар, хIаьта тоъал дукха гучадаьхад уж укх тIехьарча масехк шера а.

Хоьш да, XVI-ча бIашерене социальни а экономически а даькъе дегIаухаш лаьтта эрсий пачхьалкхе кхыча мехкашца торгово-экономически а кхыдола а бувзамаш оттадар духьа фордех дIакхсташ долча Волга, Дон яхача хиш тIа йисте дIачIоагIъяла гIерташ хиннилга. Цхьабакъда из никъ чакхбаккха йоаненнача Россеиа духьала эттар шоашта гонахьара лаьттешн мехкашн дIалувцарца шоай пачхьалкхений доазонаш шерде гIнарта султански Турции шахски Ирани. Иштта вIашш духьала латтача мехкий гаьна кхувда уйлаш чхоачашъяра моттиг а хинна дIаэттар Къулбаседа Кавказ. Турецки а Ирански а феодалий эскарашнара дукха вонаш дийнна дола, цар шоашта кхикхьача тIема алапна дукхаза духьала лаьтта дола лоамаи къамаш дукхагIдолча даькъе Россеrахьа лесташ дар.

Шоашта тIа-тIа дукхагIа оагIонаш чулуцаш дола эрсашен Къулбаседа Кавказа лоамарошен цхьана леладаь гIулакхаш дегIаккхувлара бокхха лоархIам болаш хилар XVI-гIа бIашере чакхьяпогехьа дIалестача хана Тийрка бисте дадача лаьтташ тIа хьалхьа хьалхара эрсий крепосташ. Иштта, Тийрк Каспийски фордах дIакхеттача 1588-ча шера хьалхаьча Терски городе юхе дукха ха яладехьа лоамарой а баха хайшаб, цо-шоай къаьст-къаьста слободаш а Iохкаш. Масала, Татарски слободе бахьаб гIумкий, Черкесски слободе — черсий. Царел а хьалхагIа хьахиннай Окоцки слобода. Из Iойиллараш а цига баьхараш а дукхагIча даькъе аьккхий ба. Цхьабакъда, тIехьагIа царех дIабеттабеннаб Нохч-ГIалгIайчен нхьча моттигашкара баьнна нах а.

Шеко йоацаш, уж хиннаб Россецара доттагIал дезаш а из лехаш а хинна нах. Из бакъдеш да цу 1588-ча шера гIумкий арс бахача аьккхашта хьалха латташ хинначa, Къулбаседа Кавказе дикка повзаш хиннача Окуцкий Ших-Мирзас эрсий пачхьалга ше а шийна тIехьалатта шийн къаман нах а Россецара доттагIал дезаш хилар дIахайташ дахьийта кальхат. Цо ладу шийн да Ушарма а тIехьа тъхо шу хьалха Россе хьашташ лорадеш терски казакашца цхьана турецкий крымски Iаьрахошта духьала лаьтталга, дIахо а из никъ дIакхахьа ше кийча волга. Укхаза ала доагIа, цу хана цу тайппара Россеrахьа лесташ ларсе доал деш хинна гIалгIай старшина Салтан-Мурза а хиннилга.

Терски города уллув баьхача аьккхаша, с исторически документашa царех оалаш ма хиллара, окочанаша, эрсий эскарцей казакашцей цхьана, эрсий пачхьалкхен доазув турецко-крымски феодалех лорадарал совгIа, хаьдда новкъостал деш хиннад Россе низ Къулбаседа Кавказе чIоагIбара а. ТIехьагIа пачхьалкхенна «гIулакх деш болча наьхa» разрида дIатIаязбаьча окочанаша пачхьалкха посольстваш ГуржегIа, лоамарой бахача юстара ялача моттигашка накъайоахаш хиннаб, талмачал деш хиннад. Хьаьта иштта пачхьахьа воеводашца, казакий атаманашца тIема накъхаш а даьд цар. Уж гIулакхаш кхоачашдеча, белгалдох исторически документаша, «дукхача окочанаша шоай синош Iодийхкад», дукхачарна човнаш хиннай, тайп-тайпара цатоамаш дийннад, яхаш.

XVII-ча бIашеренера эрсаштен вайнахаи юкъера политически юкъмоттигаш къоастаяра теркам тIаозаш ба из бIашере юкъехьачалехьа оттаяь йолча Пискаревски летописца тIара цхьа хоам. Россе историцара ховш да, кхыча мехкашкарча гIаьрахошта Iунал дарца белгалваьнна волча казакий атамана Заруцкин Ивана 1614-ча шера Москваиа юхера ше лаьлачул тIехьагIа Астрахань дIалаьца хиннилга. Пачхьалкхен цхьоагIо йохаяра чIоагIа кхерам шинх боаллаш моттиг хиннай цу хана Астрахане ниiсъеннар. Терски города гарнизон шийгахьа якхаа лерхIаш, цига ший нах бахийта хиннаб Заруцке. Цхьабакъда, уж нах лийцо чу а бехка. Астрахань мукъаяккха лаьрхIа наьхъа араьяннай Терски города гарнизон. Эрсий саина цуна хиннаб вайнах, черсий, гIумкий. Астрахане бахача наха атамана къиза Iазап тIаоттаде доладаьча дийнахьа хьакхаьчача эрсийи лоамаройн бIухоша мукъаьяьккхай город.

XVII-ча бIашерен хьалхара ахдакъа белгала да Къулбаседа Кавказа лоамарой тIа-тIа дукхагIа Россеrахьа дIалесташ хиларца. Цу юкъе Россе пачхьалкхенна шоаш мутIахьа хилар дIакхайкаду дукхача лоамароша. Кхетаде хала дац, цу гIулакха къаьстта чIоагIа султански Турци духьала хилара бахьанаш. Лоамарой бахача моттигашка, Россе къулбахьен йистошка крымски феодалий эскар духьалдаьхар а из а.

Иштта, 1546-ча шера март бетта крымски эскаро го тесаб донской казакий столица да — Черкесски городона. Донской казакашта гIо де лкъй Астраханерча бIухой отряд. Цунах дIахиийттай терски гребенской казакаш, вайнахи черсийн юкъебола, 1200 сагах латта Терски города отряд а. Июль бетта цар Астраханерча бIухоиша цхьана хьшаре данъа лаьцад моастагIчуна хиннача тIемашка, царех цIа крымски хана вол Нурадин-Гирей керте латта бIу хIалак а хулош чакхбаьннаб. Цу наькъа шоаш юхатехочул тIехьагIа крымски феодалаша дикка ха лыккхай Россе юстара лдача моттигашка бахача наьха машар а сатем бохабе ца лоархIабеш.

Россенен Турценен юкъера гIуланхаш Укранна ший лоIамагIа Россех дIакхстар баьхьаи долаш талхарах царна юкъе тIом хьайнаб 1676-ча шера. Цу тIем тIа а, из тIом болабиъале массехн шу хьалха а Алов яхача туркий крепоста духьала лыча походашка а терски казакаща цхьана дакъа лаьцад Терски города вайнаха, черсаща. Цар пIашагIтехача отряда керте лаьттав эрсий историена юкъе ваха вола Черкесский Каспулат. 1678-ча шера из отряд майрра моастагIчоа духьала лаьттай Чигирин яхача города уллув, моастагIчоа дукха ленаш дийннад цуи денал долча бIухошнара.

ХIаьта цул тIехьагIа вIаштта шии шера лоамароша эрсашца цхьана моастагIчох лорайй Чугуев, Харьков яха украински городаш, Киева гаьна йоацаш яьда нах баха моттигаш.

Из тIом чакхбаьннaчул тIехьагIа казакийн лоамаройн отряда тIема гIулакхаш къоастадеча хана белгалдаьккхад, моастагIчун дукха бIухой боабарал совгIа, цар йоккхий топаш а юкъейола герз, тIема байракхаш, тайп-тайпара духха тIема кхоачам моастагIчунгара хьабаьккхалга.

XVIII-ча бIашерен 30-ча шерашка турецко-крымски феодалаш юха а чухьилхаб Къулбаседа Кавказе. Из дупзаденна хиннад шахски Иранан султански Турценен юкъе Закавказье бахьан кхы цхьаькха а тIом хьайна хиларна. Султана шийна денначa прикэзагIа массехназа бIу ба хийтаб крымски хана Къулбаседа Кавказера Дагестане гIолла Закавказье кхача гIерташ. Цу наьнъа Россе хоадамболлаш дIакхайкадаьд туркий Къулбаседа Кавказе чIоагIбалар ше ловргдоацилга. Цул совгIа, ший бIу лоамарошта низаш де доладенача крымски эскара духьала а баьккхаб Россе. Цо кхы цIаькха а хьахьонх, Къулбаседа Кавказски шийн политика чакхъяхарца цхьана Росси лоамарой хьашташ а лораде гIерташ хиннилга.

Крымски хана эскара духьала лоамарой шоаш а гIайттаб. Иштта, 1735-ча шера 80 эзар сагах латта бIу шийца а болаш ше дIа мел кхаьчача цIера ала мехкабеш, Черсий мехка гIолла чакх а баьнна Нохчашкахьа хьакхаьчав крымски хан Каплан-Гирей. Укхаза цо тоъал къахьийгад нохчий юрташ шингахьа яха гIерташ. Цхьабакъда, нохчий цуи га ца даккхарал совгIа, майрра цунна духьала айттаб. Из къовсам сенца чакхбаьннаб аьлча, нохчаша Ханналапа йисте крымски хана низ бола цхьа отряд йохаьй.

Укхаза белгалдаккха деза, вай ювцаш йолча хана пачхьа Россе классовн хьисапага хьежжа а лоамаи къамий цхьаболча феодалий духьалекаш бахьан а эрсий эскара а лоамарошта а юкъе цIенхаштта цатоамаш утташ моттигаш а хиннилга. Цхьабакъда, Россенен Къулбаседа Кавказа къамаштен юкъерча гIулакхий маIан къоастадераш тайпа моттигаш а йоацаш, бIаьшерашка чIоагIлуш хьаьха доттагIлеми машарен наькъаш хиннад. Цуна тешал деш дола, вай докъал де йиш йола масалаш дукха да.

ХIаьта вай къамаьл хадаш белгалдаккха доагIа, шоай юкъера хьашташ лорадеш лоамароша, царна юкъе нохчашен гIалгIашен, эрсашца цхьана юкъарча моастагIчоа духьала даьча тIемашка чIоагIденнача доттагIало Нохчийчен ГIалгIайчен 1781-ча шера шоай лоIамагIа Россеиа юкъеяхара йоаллаш кIоарга прогрессивни маIан дола процесс чакхъяьккхара дийна дакъа юкъедихьа хилар.

Т. МУТАЛИЕВ,
исторически Iилмай кандидат.

Доазол декъара

Социализма мехкашка

НРБ энергетика: дегIаяра перспективаш

Советски Союза технически новкъосталца Болгаре хьалхьергья «Марица — Изток 2» яха 420 мегават низ бола керда теплоэлектростанци. Цун хьалхара блок эксплуатаце дIаяла лаьрхIад 1983 шера.

Энергетика а республика эггара сихагIа дегIайоагIача экономика отраслех цаI. ТIехьарча ткъаь итт шера иалои электроэнерги йоаккхилга шопаткъа иттаза гаргга ейденнад. Укхаза болх беш я ниэ бола станцеш, царна юкъе — «Бобов Дол» яха ТЭС, из хьалъеш новкъостал даьд СССР-а, ГДР-а, ПНР-а, ВНР-а, ЧССР-а, СФРЮ-ес, иштта, СССР-а новкъосталца хьалъяй «Варна» яха ТЭС, «Марица — Восток» яхача ТЭС-а комплекс, «Коалодуй» яха АЭС.

ДIахо а чIоагIгIа низ тIабахийта Болгаре доагора энергетически боахам дегIабоалабар — из да тахана керттера декхар, аьнна белгалдаьккхар БКП XII съезде. Цун документаш тIа белгалдоахаш да чура ресурсаш ма хулла дукхагIа оарцагIъяхара, энерги лучар производство лакхъяра. Цох кхом беш пайда эцара кхы тIа а резерваш сзаш йолга. 1990 шерага кхаччалца энергетика дегIалра программа я кийчъяь. Цу программа кертера дар йолчарна модернизаци лр, дошал долча мехкий новкъосталца керда ТЭС-аш хьалъяр, хIанзара пятилетка чакхйоалаш 47 миллион тоннага кхаччалца кIор баккхар айдар, вешта аьлча цаI — ах дукхагIа, вIаштIехьдолча ковчача доагора метта гIоргба из, дика боацеи кIезига калорийни болеи кIора боалла оахкалаш карасрзвир.

Йокха тIоадали йоаган юкъе йола лигниташ. Йоагаяра кердача лакхаэффективни технологех пайда эц. ДаргIа электроэнерги лакха йиш йола из карасрзалрах болгарски специалистий коллектива ленинай Димитровски премн. Цу технологех «Марица — Восток 3» яхача ТЭС-е пайда эцара опыт кердача станцешка а кхоачаргъя.

Доагора-энергетически база шеръеш, кхом беш боахама доал дара гIулакх дицлац Болгаре. Кийчъяь я лаьрхIа программе, из кхоачашйича хIанзарча пятилетко вIаштIехьаларгда ткъо миллион тонн условни доагор кходе.

Керда йоккхеи ший лоIамеи отрасль хулаш латт СЭВ пачхьалкхен атомни энергетикех. Советски Союза новкъосталца Болгаре хьалъяй мехкеи Балканаш тIеи эггара йоккхагIа йола «Козлодуй» яха атомни электростанци — къаьстта дIадахача пхо шера республика халкъо бохама цо елар ткъаь йиъ миллиард киловатт - сахьаташ энерги. Карарча пятилетке болх бе дIайолаялийта лерхIаш ба керда ши блок — царех цаI «тысячник» а, шоаза дукхагIа е лаьрхIад гIишлой - монтажни балхий объем. ХIаьта Белене яхача города юхе Дунаи берда тIа СССР-а новкъосталца хьалъе йолаяьй НРБ-е шоллагIа йола «Белено — Восток» яха АЭС.

ХIанз республике болх беш я йоккха гидрокаскадаш, царна юкъе я «Арда», «Белмекен — Сестримо», «Доспат — Вьча», — уж хьлеш дакъа лаьцад СССР-о, ЧССР-а кхыча вошал долча мехкаша. Декхар оттадаьд кхоаткъе итт процентага кхаччалца мара пайда ца ийцача чурча Iододача хин потенциалах пайда эца. Карарча итт шера теркам тIабохийтаргба. Места, Средне Вьча яхача Iододача хишта, Румынеца цхьана хьалъе лаьрхIад «Турну — Магуреле» яха комплекс — цу тайпара гидроэлектроэнерги яккхар НРБ айлургда 3,4 миллиард киловатт - сахьаташкара пхи миллиардага кхаччалца.

Боккхача лоархIаме хургья, мехка доагора-энергетически балансе лаьттан йовхали мухи мо йола традицеца йоаца энерге источникаш. Геотермальни энергех пайда эц хIанза нах чубахеи общественни гIишлош, юртбоахама объекташеи йохъеш. Планашка да НРБ хи йистерча районий кховзткъе итт метр лакха йолча миха сухала секунда 7,5 метр йола а михаэнергетически потенциал йоккха йолча зонашка пайда эца.

АВЕРЧЕНКО Татьяна.
(АПН).

Чехословаки. Дерригача дунеи тIа йовзаш, мухь кхуухьа автомобилаш арахецаш йола город Копршивницера «Татра» яха автозавод чехословацко - советски доттагIлен предприяти яха сийлен цIи лелаеш я. Из доккха сий даькхад завода коллективо советски заказаш динеи шийханнахьа кхоачашдешн из хиларах. Карарча пятилеткагIа заводо овлангара хувцаш нердайоаккхаргья ший продукце ассортимент. ХIанзарча хачарча автомобилестроене эггара дикагIдола хIамаш чулоацаш йола «Т-815» яха керда мухь кхухьа автомобиль серийни арахецилга карадерзадергда унхаза. Машинаш арахецаш хургья 33 модификацегIа, хIаьта уж хургья горнякашта, мехкдаьттахошта, гIишлонхошта, геологашта, юртарча къахьегамхошта, коммунальни боахама болхлошта эша гIулакхаш дара лаьрхIа кийчъяь.

СУРТА ТIА: «Татра» яхача завода керттерча конвейере.

ЧТК — ТАСС сурт.

Рейгана администраце массе а тайпара могаду Сальвадора хIанзарча режима духьалабараш къилача тайпара оаибеш хилар. Военно-экономически новкъостала хьисапе Вашингтоно 1981 шера сальвадорски хунтана хьоккхаьд 200 миллион доллар гаргга ахча, цига яхийтаб дуккха тIема «советникаш», цу даькъе [illegible] «доагадаь дIадаьккхача латтон» тактика Iомаеш бола «баьццара беттигаш» оалаш оараш а болаш.

Американски шерарча [illegible] дунеи общественностон дIадехаш дале а Сальвадора чурча гIулакхашта юкъегIертилга сацийта дагайолаш яц ВIашагIнхийтта Штаташ. Цу центральноамерикански мехкара конфликт «вашингтонски хьисапе тоадра» яхь лаьцаб цар.

СУРТА ТIА: правительственни хунта бIуицара карагелаш Американски инструкторашна Iомабаьча. Вашингтоно тержаца кийчбаьча цар машара баха сальвадорски нах боабу, хIалакбу, бохамаш доаду.

Пренса Латина — ТАСС сурт.

ГАНА — ХУВЦАМИЙ НАЬКЪ ТIА

ТIеххьарча деношка дунеи теркам юха а Африкана тIабахаб. Цуи бахьан да — Гане Iаьдал хувцадалар, правительства декхараш шийна хьатIайийцар Дж. Ролингс керте латтача. Хана йолча къаман оборона совето (ВСНО).

Майхбузен массови информаце средстваша тахан дувц цига Iаьдал хувцадалар мишта хилар. Бакъдар аьлча, из дош цу къамаьла кертера дац. хIана аьлча из да Гане ший чура гIулакх, араьхьара низаца даь а дац. Цул лоархIамегIа хет ганцошта пхьаькха дош: фу лургда царна тIеххьарча событеша?

Африкански мехкий опыто тешавеш хьахьонх: миччa тайпара а цар правительстваш Iаьдалга кхаьчача, цар вIаштIехьа далац колониализмо тIехьалена йита проблемаш дIалха, дешошца а доацаш, шоай гIулакхашца дукхача наха оагIув хьаллоацаш ца хилча, шоай балха керте халкъа хьашташи эшараши ца оттадича. Цох тешавеш дола масал да — Гана. ТIеххьарча пхийтта шера массехказа хувцаеннача режимаша доадир эггара хьалхарча этапе шии лоIаме болча мехка экономически социальнии областашка мел даь дикадар, бокъонца банкротстве кхоачабир мохк.

— ХIаьта хIанз фу хургдатеш? ВСНО эггара хьалхара гIулакхаш цхьан хIаманга дог доахийташ да. Массанел хьалхагIа дIадоладаьд бахархой дерригa керттера тайпаш мехка гIулакхаш чакхдахара тIадерзаделга. ВСНО-на юкъебахаб герзаца кийчдаьча низий викалаш саина профсоюзий, студенчески дийн организаций викалаш а. Городашка, юрташка, эскара доакъошка, учреждениешка, предприятешка вIашогIъюхк революци лораяра комитеташ. Уж декхарийла я экономически саботажа, спекуляцена, коррупцена духьала беча низа керте хила Гански общество кIоаргга овлаш хийца из зулам дIадаккхар — из да аьна оттадир ВСНО декхараштa юкъе эггара хьалхардар.

Эксплуатаци дIаяккхараи социально - экономически нийсхонга кхачараи ВСНО кхайкадаь революце дагалаьцараш а латт бокъонца белгал доалаш. ТIахьожам оттабаьб продовольстви, кхыча сагатагIа эшаш долча товарийи маьхашта, — хьалха хинначул лохагIа да уж. Лохдаьд транспортаци дIа - хьа пахарах дола маьхаш. Хоьш да, цу гIулакхаша кхелеи нийсхо ца хиларен проблемаш дIа ца яхар. Бакъда, цар хьагойт къахьегача дунехача наьха хьашташ кхоачашде гIерташ хилар. Мохк ший лоIаме хиннача эггара хьалхарча юкъа нах боаци хиша декхар дхьхари медицински дарба лари саина йола социальни парлIаонаш дIаяьхаяр Гане тIеххьарча шерашка. ХIана мехка дукхагIа бола нах вIаштIехьа долаш бац лорага дарба дайтен, школашка дешен. Хьахозачох, ВСНО гаргарча хана лерхIаш я цу хьакъехьа конструктивни хувцамаш де.

Шеко яц, дукха ха я чIоагIа низ а эш ВСНО-ос оттадаь наха, раьза а болаш, тIайнца декхараш кхоачаде: кIайисса экономика меттаоттае, къахьегамхой хьал, мехкара социальни атмосфера тоае. ХIаьта тахан, хетачох, цу оагIорахьа никъ лаьцаб. Къаман хьашташ кхоачашдаро гIулакха дегIаухача мехкашта Гана шийгар хьоккхам тайташ хиннача кортамукъале лькхача хьалхарча шерашка дукхача наьха энтузиазми хьинари юхаметтаоттарга хьажжка хургья котало.

Шийн лоIаме йолча Гана президента К. Нкрума эггара хьалхара правительство цудухьа хилар доллол декхара йоагIача проимпериалистически заговора жертва. Цигара да Ганерча хIанзарча гIулакхашта раьза ца хилар а. Цхьайолча массови информаце средстваша тIехдаьккха дувц мехка граждански тIом хьоабара гIулакх. Цхьаболчарна цу тайпара гIулакх геттара банъахьа хет. Африкански пачхьалкхенашка Вашингтонера кхайкхаш ба кердача гански Iаьдала бойкотировать де. Ганана тела мехкдаьтта юхасоцаде яхаш. Дувцаш да цунна духьала военни акцеш а хила мег яхаш. Цу тайпара сурт кепа дац, бакъда, кIезигагIа кхерамегIа дац.

Дукхача белгалонех Гане дIайолалуш латт къам юхаметтаоттара процесс.

Из къоабалде делаш гIулакх да. ВСНО кулгалхоша бокъонца хьадда аьлар, доттагIлен пачхьалкхенашца, цар политически ориентацега хьежжа ца Iеш, цхьана гIулакхаш леладергхилар. Гана тешаме хургья блокех дIа ца кхетара боламан, африкански цхьоагIон Организацеиа, шии дунеи халкъашта юкъерча соглашенештен ВСНО-ос кхайкаьча араьхьарча политика эггара хьалхара бакъольара гIулакхаш а да гучадулаш. Юхаметтаоттаьнa Ливеиа вIашагIъяьха хиниа дипломатически отношенеш. ХIаьта, Ливи шии сагIорахьара, эггара хьалхара мохк хилар, укх шера Ганана продовольствеца новкъостал даьр.

Гане хувцамаш хила кийчдеша дукха ха яр, гайнаганза хила дезаш а дар. ХIаьта цар ха хьалхьача йолаш, эггара доккхагIа лоархIамегIа дунеи халкъашц да дезар да, шоай гIулакхаш къоастадергдолаш ганцашта ха а тора а лаар.

КУРИЦЫН Юрий
(АПН).

Индонезийски калейдоскоп

ПАЙДАНЕ БИЗНЕС

Йоккхача малхбоаленкалимантански Самаринда яхача порта полице гучаьккхар аргIапара контрабандистски афера. Цу гIулакха бехке яр сингапурски байрах тIаягIача масехки кемай экипажаш.

Пачхьалкхен дотацеш бахьан долаш Индонезе Сингапурерчоа юхе дизельни доагор кхахаза совгIа дарегIа доландаь дукхача хана деиз кемаш «хьалдикъалца» солярка чудетташ хиннад. ЗаконагIа хIара кемана 20 тоннаге кхаччалца мара доагор дагIац, бакъда, хIара мел лаьцача кема тIа 200 тоннал кIезигагIа доацаш эггара дикагIа дола дизельни доагор хиннад.

«Соляр» яхача операце лераш Джакарте йолх яхаш хоам бу «Пелита» яхача джакартски газето, цига цунна кулгалдеш хиннаи китайски къамах вола хьал дола бизнесмен.

ПРЕМЬЕРА ХИЛАНЗАР

Джакартски любительски трупла дукхха кийчлуш хилар гоголевски «Ревизор» оттае. Городе хьалйийтта афишаш яр, спектакль оттае бокъо сиhаяр ше кIира хьалха. ХIаьта, хетаргахьа, генеральни репетицех моттигерча Iаьдалах цхьабараш хинначул тIехьагIа спектакль оттае бокъо дIаьккхар.

Театр дезарашка аьлар, хоам бу джакартски «Темпо» яхача еженедельнико, «Ревизор» яда пьеса оттаяро Джокьякарта яхача округера сатем боабара кхерам ба». ХIаьта моттигерча общественноста-м хет гоголевски сатира Центральни Ява Iаьдала коррупцена духьала беча низа новкъостал дергдар аьнна.

МИЧАХЬА ДIАХЬОРГЬЯ СТОЛИЦА

Индонезе бахача нахах 75 процент нах баха Ява яха гIайре денгара ди мел доал тапа лесташ латт тIеххьаьнна дизача немана [illegible]

[illegible]

[illegible] ФЕДОРОВ,
АПН корр.
Джакарта.

МОСКВА. 11 миллиард сом — иштта я кхаьйтталагIча пятилетка планагIа лерхIа московски Iилмахой Iилматехнически конструкторски разработкаш юкъехьарах хургйола экономически эффект. Юкъарча кхиамна чу йоакха гаьн кхоа медицински техники [illegible] Iилми тохкамаш лахарои институти лораша, инженераша, биологаша. Коллектива лоархIаметIарча керладераша юкъе — НИР, НРБ, СССР Iилманоша кийчъяь АНК а — [illegible] аппаратий — единни система. АНК а [illegible] тайпара физиологически [illegible] — система [illegible] элементех цаI. Цу прибор [illegible] кислород тоха, [illegible]

СУРТА ТIА: АНК [illegible]

ТАСС фотохроника.

ПОЕЗДАШ СИХАГIА ГIОРГЙОЛАШ

[illegible] Гильермо Гомеса [illegible] 40 гектар лаьтта дIалоаца уллача предприятo [illegible]

[illegible] экономически дегIабара [illegible] Гильермо Гомеса. [illegible]

[illegible] 1 миллион 200 эзар бетонни шпалаш, 1 миллион 350 эзар рельсаш [illegible]

[illegible]

[illegible] САМОЙЛОВ Сергей, [illegible] АПН [illegible]

Керда стихаш

ХАМХОЕВ Даув

Са нана

Хьо бIаргий лир даций,
Са мехка доггаре!
Хьо кулгий лир ецийи
Деймехка йиса!
Хьо ецийн сона
ДIайта дог деннар!
Дор дайна, дуьнен чу
Со лепаргвоьцаш.
Хьо ма йий, са нана.
Вочох со наравьр,
Вагарцера са безам
Дахна совбахьар.
Адамий безамаш
Нагатьа хьо воала.
Хьарам ба тьона
Аз хьехта накха
Яьтар. хьо ма йий.
Сий дола нана.

●

Сага кулгаш

Ва, са кулгаш, сийле шоьна!
Аз-м ду шун даим сий.
Дав, мела ца эшийташ
Оаш со дика кхояб.
Мехкал фий хоаш
Дац шо, кулгаш.
Балха доахк шо массе хана,
ДуIах, дерцах ктераш
дац шо.
Хоастам хьиба шоана!
Езар мархIа йоалла деза.
ТIем тIа доттагI Iовемача,
Из хьальайне деза.
Даймохк баннза моастагI
веча,
Топ бе йоалла деза.
Кар чу хоза уйлаш еча,
Илли эзде деза.
Льтта ата деза.
Зеза дакхта деза.
Сийле хийла шун,
Долаш хилда шо,
Ва наьха кулгаш!

●

Со ваьча нанас

Со ваьча нанас
Ваьвоц со велха,
Вахараг дог дилла,
БIаргех хиь даха.
Вахалла, лелалла,
Дог делаш аьнна,
Вай со нанас,
Хьаьнала къахьегаш,
Вай льтта аха,
Къахьегамца ираз лехаш,
Вахара мул баха,
Ваза, лела ваьа со нанас,
Мерза безам баа
Нана-Даьхо, хоза вахар
Дувцаш, кхиеш даха.

Кхоана — Аэрофлота Ди

Грозненски аэропорта коллективе лоархIаш а сий деш а ва тIемеи къахьегамеи ветеран авиатехник Анатолий Васильевич Михайлов. Из коммунистически къахьегама ударник, кагирхой хьехамча ва. Дика нъахьегаш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш хиларах тийнача правительственни соврIатаца сийрда баьккхаб цун накха.

Ший деккараш толаме кхоачашдеш накъавелав из Аэрофлота цIейна.

СУРТА ТIА: авиамеханик А. В. Михайлов.

А. КЫЧИКА сурт.

Тахан Аэрофлота самолеташ хаддаза дел 81 пачча хьалкхел столицашкеи йок кхагIъярех йолча городашкеи. Наькъа болхача хана пасса жиранта сапаргIата салоIна са вIашIехьдоаккхарал борт проводницаш «ба. Уж кийчбу граждански авиаце Министерства дуцеи халкъашта юкъера фегарча наькъий Центральни управленерча бортпроводниций школе кийчбаь на Iеш Ленинградерча техически училище а.

Кердача училище эггара хьалхара дипломаш дIаденназ на чанхъяьнккарий группана 50 йоI хинний самолетий устройство йовзаш кхача мишта вIашIехьбаннха беза. дунен халкъашта юкъерча фегарча наькъий географи Iомадеш, пассажираши моахьаши дIа юхе кхахьара гIулакхаши правилаши йовзаш.

Бортпроводницаш хургба раша Iомаю тIехбаьнна физически психологически Iоткъам болча хана мишта хила беза хойташ йолча лаьрххIача упражненей комплексе а. Цу гIулакха, масала лелаю летчикаши космонавташи кийчбеча арессалера лаьрххIа спортивни снаряд даш. ВIалла дагадоацаш нийсдала тарлуча гIулакхашта имитаци еш йолча специальни классашка Iомаду хоп шоаза на боалаш хи тIа Iохайшача, цIи яьлча, кхыдола сабар, сатем болаш гIулакхах дика кхеташ, денал долаш хила беза моттиг нийсъелча де деза гIулакхаш.

СУРТА ТIА: эггара хьалхара дипломаш деина, граждански авиаце Ленинградски авиационни технически училище тIехдика дешаш чакхъьяккха бортпроводницаш

ТАСС фотохроника.

Кхетам балари образовании

ПЕДАГОГИЧЕСКИ ЗАВОД

Парадоксах дола хIама даллац цу нерта йоалох. «Чайка» яха завод бокъонца хьаьн я дешара ХIара кIирагIа цхьацца дийнахьа хул укхаза московски 30 школа лакхерча классашка дешаш бараш. Школьни программа тIа лаьрххIача беса, цу цхьан дийнахьа болхлой хул берех, бокъонца йолча производствана юкъе а бахе. Цу тIа а дикалга диллача хIамма эшашагIа лц цар продукци «кхийпарийчул».

Пиъ цех я цу заводе: электротехнически, радиотехнически, хIамаш тега, полиграфически. Укхаза кийчъьяча продукцена юкъе да миниатюрни электромоторащ, радиоконструкторащ, теннини барлкъаш ХIара дешна хул заводе болх беш 4000 дешархо. Берел совгIа заводе ба, кхетадеш ма дарра, дилла болх беш бола кхийна нах: цехий начальникаш, мастераш, конструкторащ, плановикаш, бухгалтераш.

Дешара шу долалуш дукхьашха «Чайка» венача кхуриц воагIачун Iиш я Iомае шийна могаеча порхI профессех цаI харжа: электрослесара с радиоаппаратура слесара-сборщика, намотчика, хIамаш тегача — мотористка, наборщика, полиграфически машиний наладчика, бракировщика специальность. Цхьабакъда, шита професси харжар тIехьагIа кхыяр харжа йиш яц ахилга дац. Производство дикагIа лIавча, дешархочун йиш я цхьа бутт баьлча шийна дукагIа хеташ йола кхы профессии харжа.

— Тханцига бокъонна заводашка хулаш йола атмосфера я, — йоах «Чайка» директора заместителa Рогаль Леонида. — Дешархо декхарийла ва моллагIа волча болхлочо санна ший дешна йола задани кхоачашде, дика-во из хиларах бола бехктокхам шийна тIалаттац йола бокъонца йола продукци хьас.

МоллагIча кхыча заводе санна, 16 — 18 саг чувоагIача бригадашта дийкъа да бераш. Бригадана кулгалдеш ва производственни дешар хьеха мастер. Из ва, дукхагIча дакъе, институт е техникум йисте а яьккха эггара лакхара квалификаци йола болхло хиина саг. Ший гIулакх дика довзарал совгIа, шийна товр ше Iомабераша дIахьеха а хов цунна. Бетта шоаза квалификаци лакхъеш лаьтташ хул мастерий шоай а. Московски вузий профессораша, преподавателаша лекцеш еш царна педагогиках, берий психологех, семинараш ю.

Мастерашта хьинаре гIо ду дешархоша шоаш хержача бригадираша — кхуьш боагIараша. Болх беш боахкача хана фуннагIа цхьа хIама ца дулаш писачунна гIо ду цар, намогаш хиинача мастера метта болх бу. Цу тайппара, укхаза чакхйоанна царна тIехьагIа накъалрийола ший тайппара йола кулгалдара школа я.

Школашта юкъерча заводо болх бу СССР педагогически Iилмай Академе къахьегама дешара Iилма-Iоамама институто оттаьча программехIа. Цар чулоац теоретически дилнеш шаьрър а.

— Масала, — хьакхетаду тхо Рогаль Леонида. — электромотора йола обмоткаш е бераш Iомалуча хана, цуна цхьана цар шаьрьэ электротехника цу хьакъехьара разделаш цо гIо ду болх дикагIа бе а, школе Iомадаьр кIоаргде а.

Хьехара система ишта хиларгIа хьалхара шу чакхдоаллаш Iомаю дешархоша специальность. Правило а хиина дIаттад тха, бIаьсти шийна профессех дикагIвар ловзара конкурсаш ега. Яхьаш масеха лагIа долаш хул: хьалхагIа бригаде, тIаккха цехе, цул тIехьагIа цехашта юкъе. Хоадам беш йола тур йолаш хоадалча хана надели хьие еза, цул тIехьагIа даьча теоретически хаттарашта жопаш а телоит. Жюри — администраце вукалаш, инженераш, мастераш. КотбийнараштA тела совгIаташ — миьхе хIамаш, книжкаш. ДинагIбараша мах боацаш путевкаш тел вай мехка городашка, пошал долча социалистически мехкашка экскурсе баха.

Профессех йола конкурсаш — ший тайппара йола выпускной квалификационни экзаменей репетицеш я, уж дIаелча, разряд хьожаярах доля удостоверени лу дешархочоа, цо бокъо лу цу професех балха воха.

Болхлой профессеш Iомаярах кхоачамбоацараштa, инженерни секци я «Чайке». Къонача изобретателий, конструкторни Iилмаши балхаца безам барий йиш я, цар специалисташа кулгал а деш, лоаллахарча предприятешка практика е.

Шу чакхдоаллаш Iилман конференци ю, цига докладаш ю инженерни секце членаша, масала, микроэлектродвигателашта проектировани ярах, завода радиофинаци ярах, кхыча темех. МоллагIча Iилман конференце а санна докладаш ювц укхаза, къамаьлаш ду оппоненташа — инженераша, мастераша. Школьниций дикагIа долча балхашта премеш хьежаю.

Каст-каста хул цу конференцешка дакъа лоацаш «Чайкана» шефство лелаеча Московски радиотехника, электроника, автоматика института преподавателаш. Хьесап долашагIа дола бераш института студентий конструкторски бюро хьех. хIаьта школа йистеяьккхача, царех, дукхагIча даькъе, цу вуза студенташ хул.

Цхьабакъда, бераша моллагIа никъ хорже а, уж Iомаденнад инструментана болх бе, бокъонца йолча заводa балха опыт Iоалый, болхлой коллектива вахар дайзад.

Эдуард АЛЕСИН. (АПН).

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА Х. НУРАДИЛОВА ЦIЕРАГIЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕП ДРАМАТИЧЕСКИ ТЕАТРЕ 1982 ШЕРА 14 ФЕВРАЛЕ

СССР 60 шу дизара, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу дизара, из ший лоIамагIа Россена юкъеяда 200 шу дизара хетаьча

«ЛЕНИНИАНА»

премьера хургья.

А. Корнейчука, Н. Погодина, К. Тренева, М. Шатрова пьесех М. Солцаева оттаяь сценически композици.

В. Маяковске, Р. Рождественске, Е. Евтушенко, А. Вознесенске стихаш.

В. И. Ленина роль ловзаер РСФСР заслуженни артист М. Довлетмирзаев.

Спектакль йолалу 18 сахьат даьлча.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45 — «Элене вазаш» [illegible] берий вокально - инструментальни ансамбля выступлени.
9.55 — «АБВГДейка».
10.25 — «Шюпа, лай-ноаной!».
10.55 — «Сага мий цIоха хул». Телевизионни дукхасерийн художественни фильм. ПалагIа серн. «Цхьаькха цхьа гуйре».
12.00 — «Дунен халькъий [illegible]».
12.30 — «Дика говраш дукхагIа [illegible]».
13.00 — «Спортлото». 7-гIа тираж.
13.15 — СССР профсоюза XVII съезда. Волгоградски областа профсоюзи организацешта [illegible].
13.35 — СССР 60 шу дизарга. РСФСР халки наьхарех ансамблех [illegible] концерт.
14.45 — «Из лоаха дулургдац».
15.30 — «Кердадараш».
15.45 — Фильм — бераштa. «Алеша Птицын вырабатывает характер».
16.55 — «БIаргазлуш — [illegible]».
17.55 — Политически обозревателя В. П. Бекетова беседа.
18.25 — «Хьо хьалбола, доша мела». Ф. И. Шаляпина вахарах кхоалдаман долчо телевизионни документальни фильма премьера.
19.15 — «ДоттагIа». Телевизионни журнал.
19.45 — «Старым казачьим способом» яхача Н. В. Гоголь цIерагIча московски театра фильм-спектакля премьера. Автор — А. Софронов.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Кинопанорама».
00.10 — Горнолыжни спортах йола дунен кубок. ФРГ-ра передача.
00.40 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

9.00 — Iуйранна гимнастика.
9.15 — «Уменийна [illegible]».
10.35 — Костромарча текстильщикий культура Дворца духовой оркестра концерт.
10.55 — «Бераштa оахарех лаьца». Ленинградера передача.
11.25 — «Iуйранара почта». Музыкальни программа.
11.55 — «Скульптор Манизер» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
12.40 — «Майор Вихрь» Художественни фильм. КхоалагIа сери.
14.00 — «Кхоана — Аэрофлота ди». Передача чакхъьяча — концерт.

ЛИТОВСКИ ССР
ТЕЛЕВИДЕНЕ ПРОГРАММА

15.00 — «Литва — тахан». Информационни выпуск.
15.10 — «Вильнюс» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
15.35 — «Жигинас» яхача хьовзама хореографически ансамбла концерт.
16.00 — «Литературни Литва» [illegible].
16.10 — «ДоттагIалла ленташ». Халкъа музыка концерт.
16.40 — «[illegible]». Телевизионни документальни фильм.
17.10 — «Дунен халхьаьшта хьажера обозрени».
17.25 — «Музыкальни киоск».
17.55 — Биатлона йола дунен чемпионат. 10 км. Раубичера передача.
18.45 — Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен университета 10 шу даларга.
19.15 — Киножурнал.
19.35 — Республика художникаш «Красный молот» завода болхлошца вIашагIкхетар.
19.55 — «Телехьакхартой кхьатех оттаяь музыкальни программа (нохчий меттала).
20.30 — «Вайса хьаькъала хийла шун бераш».
20.45 — «Арнигаж. Къахьта йола вахарона». Фильм 13-гIа.
21.15 — «[illegible]». [illegible] популярни программа.
22.05 — «Ха».
22.35 — «Ахьаш сестрице». Телевизионни художественни фильм.

АЭРОФЛОТА ДИ
14 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45 — Российская АССР искусствай мастерий художественни коллективий концерт.
10.30 — «Будильник».
11.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва».
12.00 — «УналIена». [illegible] популярни программа.
12.45 — «Iуйранара почта» [illegible] музыкальни программа.
13.15 — «Советски Союза доаллараха хьоший бIаргамаша».
13.30 — «Юртара сахьат».
14.30 — «[illegible]».
16.00 — А. Панчук. «Сигнал» — [illegible] Моссовета цIерагIча Паччахьалкхен академически театра фильм-спектакль.
18.30 — Тахан — Аэрофлота Ди. Лаьцалаш СССР граждански [illegible] министра заместителаша Б. Е. Панюкова, И. Ф. Васина, В. В. Кузьмина.
17.05 — «[illegible]». Аэрофлота Денна четаяь музыкальни программа.
17.35 — «Кинопанорамара клуб».
18.35 — Мультипликационни фильм.
18.45 — «Дунен халхьаьшта [illegible] ра панорама».
19.10 — «Руде правы» яхача газета приз яьккхарах хоккей бола дунен халхьаьшта [illegible] турнир. ЧССР шIанагIйтча команда — СССР шIанагIйтча команда. Чехословакера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.35 — Эстрадни программа.
23.20 — Горнолыжни спортах йола дунен Кубок. ФРГ-ра передача.
23.50 — Кердадараш».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Зарядка с. хIаттагI».
9.20 — «[illegible]». Телевизионни художественни фильм.
10.10 — «Хьайбаш дунен тIа».
11.10 — «Деса яу валлеш хесала хана». Музыкальни программа.
12.10 — Аэрофлота Денга. «[illegible]». [illegible] документальни фильм.
13.05 — «Майра, тIаагIа, чадал бараш».
[illegible] — «Злоключения индейца» [illegible] художественни фильм.
[illegible] — А. Чаковске.
16.10 — «Тха корреспондентиша дунен. Обозрени.
16.40 — Биатлона йола дунен чемпионат. Эстафета 4х7,5 км. Раубичера передача.
17.25 — «Вахара дагадоацаш». Шоаза Социалистически [illegible] Туполевгох. Генеральни конструкторах А. [illegible] йола телевизионни документальни фильм.
[illegible] — «Строгонскар». Г. [illegible] романаш тIа даьккха телевизионни дукхасерийни художественни фильм.
19.30 — Сийлаьь Октобра 65 шу дизара. «[illegible]» [illegible] фильм.
20.30 — «Вайса хараькала хийла шун бераш».
20.45 — «Эрмитаж. Итале 17—18 бIаьшерен живопись». Фильм 16-гIа.
21.15 — «Дазонни [illegible]» яха фильм-концерт.
[illegible] — «Ха».
21.35 — [illegible] фильма экран. «Духьал кана телефонна звонок» (Венгри).

Грозненча экранаш тIа

«ЧАКХДАЬННАЧА ДЕН ФАКТАШ»

«Кхерамзлен техника» яхача Скоп Юре романах ше оттаде лаьрхIача укх фильмах лаьца цун режиссера Басов Владимира ший режиссерски дневника тIа яздаьд: «Са бе лам ба сагах дахна мегаргдоацача, вай общества на эшаш долча харц хIамасех лаьца фильм даккха...»

«Чакхдаьннача ден факташ» — мел къахьа дар аьнна баьъдар дувцача нахах дола дувцар, шоай «кхерамзлен тетника» а йицъяь эшаш дола гIулакх чакхдаккхa денал долча нахах дола баькдар.

Фильма тIа дувцар Заполярье хиина хIама да. Картине дакъа лоацаш дукха нах ба — уж ба производства болхлой, кулгалхой, шийна уйла, болх бола нах. Фильма керттера турпал — руда доаккхача комбината керттера инженер Крякин. цу вай дакхе йийцача «кхерамзлен техникана» духьала ваьнар. де дезаш дола гIулакх а болх а цIена лелабе беза яхар Цу дукха оал цо. Iалаьмате беза чоккхамеча совещане трибуна тIа а вахьче: «Сайна хьалхаш не лаьтача доккхача декхаро вахынхав со укх трибуни тIа. ТIем тIа воаш санна сий деш зарна тьожаваьв со укх активе сай новкъостаща. Къахьегама толамех лаьца раппорт кийчдаьд тха коллективо, из аз хьона дIа-а лургда. министр Вай укха... Вай вIашагIкхийттад балха нийслуш долча кхов чамбоацарех дувца». Из поэши я фильмо хьалдоацаш яр а цо йоашхаш яр а.

Фильме дакъа лоацаш ба цIи хеза бола артисташ Ульянов Михаил, Мартынов Андрей, Стржельчик Владислав, Чурсина Людмила, Куравлев Леонид, Басов Владимир, кхыбараш

«МА УВТТАЕ ХЬУНСАГА БОАНГАШ»

Чис-Анайна — ишта оалар хьунсагах Хакассерча бахархоша Цхьаболчар кIай бандит ва оалар цох, нах боабер, атаманий — Соловьевеи Игнатьевеи аьтта оагIув. Вожхар — гIамала уха, лешволла хьунсаг. Массехказа вийнавар из — бакъда, из массала а дийна вусар ХIаьта кхоалагIIар чекист, цIеэскархо ва оалар... Ловцца аьлча, саг кхетаргволаш дацар-кх пунах дувцаш хиннар

Деррига а доладелар кIай бандаш йолча цIеэскархо Нирамбеков Сыгду вахийтача дийнахьа денз Ишта, наьхачарна юкъе ший вар а хиша дIааттар Сыгда. хIаьта ший чарна юкъе — наькa вар. Цу гIулакхех лаьца дувц укх приключенчески фильмо

Хьунсага роль ловзаю Дикамбаев Саттара. Из я кино цо эггара хьалха ловзаю роль. хIаьта хIанзалца цо болх баьб «Киргизфильме» касна дер ролаш Вож ролаш лов заеш ба кхыбола цIи хеза а боалаш а бола артисташ

«САТУВСАШ ДОЛЧА ВОРХI ХIАМАН СЕЛАIАД»

Бераштa лаьрхIа из фильм оттадаьд узбекски кинематографисташа. Из даьккхад укх деношка 50 шу дизача, вайна массанена а дика вовзаш волча Дагестана цIи хезача йоалонхочун Абу-Бакара сценарех. Фильма режиссер ва Файзиев Хабибулла. МоллагIа болча фаьлгаца санча укхаза а ба дика бараш а во бараш а. бIаьхий бараш я къе бараш а. Массадолча фаьлгашка санна укхаза а дикал котйоал вол. Фаьлго дувц принца Бахтиярах къеча наьха йоIа — Гульшанаи юкъерча безамах. Бакъда, къахьега раьза воацаш волча принцага ца яха гIерташ духьала йоал йоI. Цунцарча безамах лала ца могаш дворецера вада а веде тайп-тайпара балхаш де а Iеме Iалаьмате вокиха говзанча хул Бахтиярах. Пахаро тайп-тайпара духьаленаш оттаю цар безама юкъе. Цу дерригнена ца луш, иразе вахар Iо а дилле, баха хоаш Бахтияри Гульшани.

Гульшана роль ловзаю Ибрагимова Нилуфара, Бахтияра яр — Кабулов Абубагира.

В. КОВАЛЕВА.

ФАКТЫ МИНУВШЕГО ДНЯ

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

13 ФЕВРАЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. «Светофор» яхача дешархой клуба заседани. ГАИ болх лоацца дола вIашагIкхетар 11.00. Болх беш я «Фаьлийи приключенеши дунен тIа» яха берий клуб. 13.00. «Са Нохч-ГIалгIайче» яхача документальни фильми кинокIира. 19.00. Лекционни зал. «Кьахара ареий романс» яха оперни студе концерт. 10.00 Болх беш я «ШашагIкхетар» яха дискоклуб.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00 Болх беш я машиналькахой рецдекционии. тIема, къахьегама сийлен хаьлна музей «Турпалашта юкъе я шун цIенаш» яха беседа. 17.00 СССР 60 шу дизара хетаь «Цхьан дезале» яха кинофестиваль.

Химиккий культура Дворец. 15.00 ТIема патриотически темах долча книжкий обзор. 17.00 «Музыка сага махарех» яха лекци-концерт. 18.00 «Дунен халхьаьшта концерни вхьовш [illegible] СССР-а [illegible]» яха лекци. 10.00 Ватирхой салолIара сайре.

«Оргтехника» объединене культура ЦIа. 11.00 Болх беш я [illegible].

14 ФЕВРАЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00 Болх беш я «[illegible]» [illegible] 12.00 Болх беш я «[illegible]» яха берий клуб. Бераштеи кхелегараштеи хетадаь музыка ди. «Нохч ГIалгIайчен композитораш» яха тема. 13.00. «Са Нохч-ГIалгIайче» яхача документальни фильма кинокIира 19.00. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 15.00 Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр Фойе хьалгIайташ да «Къона художник» яхача студе балхаш 14.00. СССР 60 шу дизара хетаь «Цхьан дезале» яха кинофестиваль.

Химиккий культура Дворец. 10.00 Болх беш я «Музыкальни гIошшал» яха клуб. 11.00 Гойтарела бераштa локъи мультфильмаш 13.00 «Хьаьнгий [illegible]» яха операщ. 18.00 «Вай мехка [illegible]» яха кинопанорама.

А. М. Горько цIерагIа клуб. 12.00 «Фаьлий дунен тIа» яха берий утренник. 13.00 «[illegible]» яха [illegible] концерт. 14.00 Болх беш я «Исбарта» яха берий кинотеатр 20.00 Болх беш я «Икар» яха дискотека.

«Оргтехника» объединене культура ЦIа. 10.00 Болх беш я [illegible].

РАДИО

13 ФЕВРАЛЬ

6.10 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
6.45 — Хоамаш
6.50 — Передачий программа (эрсий меттала).
6.57 — Передачий программа (гIалгIай меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.21 — «Сердало» газета обзор.
8.10 — «Къоначо» яха радиожурнал (эрсий меттала).
8.55 — Хоамаш.
11.15 — «[illegible]» (нохчий меттала).
11.35 — Музыкальни антракт
17.00 — «[illegible]» [illegible] музыкальни программа (нохчий меттала).
17.30 — «Деза [illegible]» (гIалгIай меттала).
17.50 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (эрсий меттала)
18.00 — Музыка
18.05 — [illegible] (нохчий меттала).

[illegible]

19.00 — [illegible] опера [illegible].
20.15 — «СалоIара минотташ» яха передача
20.51 — Сайчандара концерт
21.38 — Маттасерча авторий [illegible].

14 ФЕВРАЛЬ

[illegible] — Передачий программа (эрсий меттала)
6.59 — Передачий программа (нохчий меттала)
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.21 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.13 — «[illegible]» (эрсий меттала)
17.15 — Аэрофлота Денга хетаь [illegible] (эрсий меттала)
17.30 — «Къона гIахьо» (нохчий меттала).
[illegible]

Хаоттам

[illegible]

РЕДАКТОР Г. А. ТЕБОЕВ.

ФЕ ХИЛА

[illegible]

«Жигули» ВАЗ 2101 02-21 ЧИН Старопромысловски районе [illegible]

[illegible]

ЧИАССР МВД ГАИ

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Мамакаев ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-15-87, редактора заместитела — 2-15-07, [illegible] секретара — [illegible], промышленности транспорта — [illegible], культура — [illegible], письмой — [illegible], корректорий — [illegible]

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Мамакаева, 92. Телефоны: редактора — 2-15-87, заместителя редактора — 2-15-07, ответственного секретаря — [illegible], партийной жизни — [illegible], промышленности и транспорта — [illegible], сельского хозяйства — [illegible], культуры — [illegible], писем — [illegible], корректорской — [illegible]

Газет арадуьлу шинарел, эрсий. шоалгIа денош[illegible]

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Мамакаева, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий». ул. Мамакаева, 92.

Заказ № [illegible]